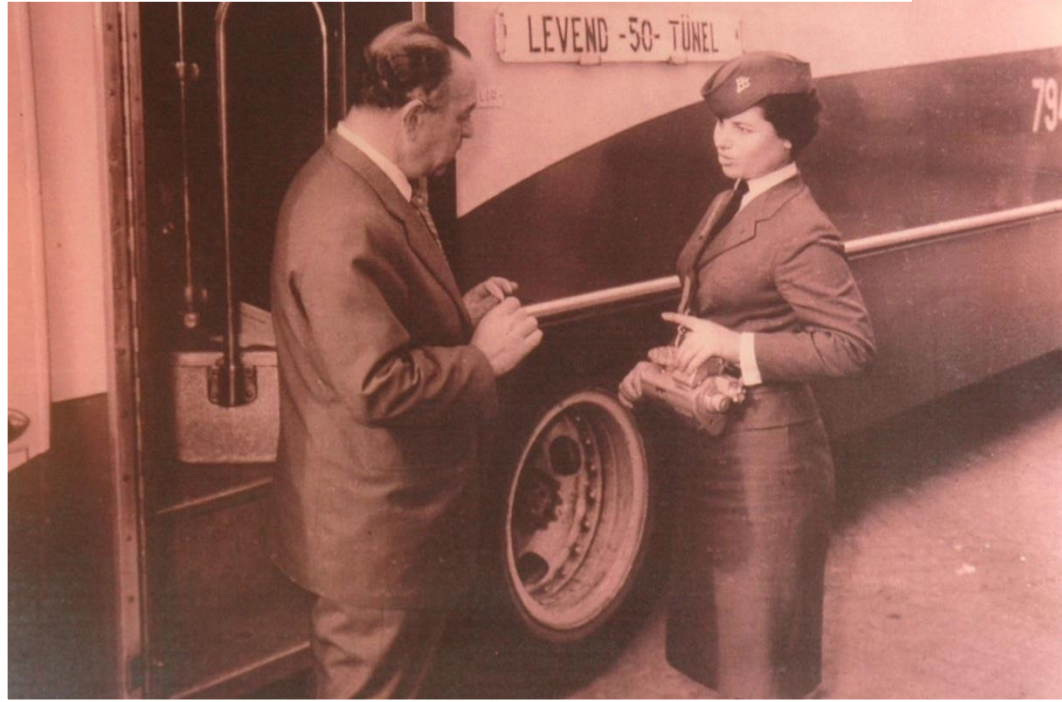

İstanbul Ulaşımı ve İETT Tarihsel İstatistikleri

Zeki Z. Kırmızı

**İSTANBUL ULAŞIMI
VE
İETT TARİHSEL İSTATİSTİKLERİ**

*Urban transport in İstanbul & Historical
Statistics of IETT*

CİLT 1. Bölüm 1
Volüm 1. Section 1

Zeki Z. Kırmızı

©
2010

Kısaltmalar

Abbreviations

AB (EU)	<i>Avrupa Birliği</i>
Ad.	<i>Adet</i>
APK	<i>Araştırma Planlama Koordinasyon</i>
AR-GE	<i>Araştırma Geliştirme</i>
Ař	<i>Anonim şirket</i>
BİT	<i>Belediye İktisadi Teşekkülleri</i>
CO	<i>Karbonmonoksit</i>
CO ₂	<i>Karbondioksit</i>
COTIF	<i>Uluslar arası Demiryolu Taşımacıları Birliği</i>
ÇDP	<i>Çevre düzeni planı</i>
D	<i>Doğu</i>
DİE	<i>Eski, Devlet İstatistik Enstitüsü (Bkz. TUIK)</i>
DPT	<i>Devlet Planlama Teşkilatı</i>
DWT	<i>Deadweight long tons</i>
GSYİ(M)H	<i>Gayrisafi Yurtiçi (Milli) Hasıla</i>
GYODER	<i>Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı Derneği</i>
Ha.	<i>Hektar</i>
HC	<i>Hidroklorür</i>
ITS	<i>Intelligent transport system (Akıllı ulaşım teknolojisi)</i>
İBB	<i>İstanbul Büyükşehir Belediyesi</i>
İDO	<i>İstanbul Deniz Otobüsleri</i>
İETT	<i>İstanbul Elektrik Tramvay Tünel</i>
İMP	<i>İstanbul Metropolitan Plan</i>
İÖ	<i>İsa'dan önce</i>
İSO	<i>İstanbul sanayi Odası</i>
K	<i>Kuzey</i>
KKK	<i>Kara Kuvvetleri Komutanlığı</i>
Km	<i>Kilometre</i>
Krş	<i>Kuruş</i>
LPG	<i>Liquid petrol gasoline</i>
Lt	<i>Litre</i>
MICS Dizgesi)	<i>Management Information Constrol System (Yönetim Bilgileşim Denetim</i>
MIS	<i>Management Information System</i>
NO _x	<i>Azot...oksit</i>
ÖHO	<i>Özel halk Otobüsü</i>
PM	<i>Particular Material (Asıltı madde)</i>
Sa.	<i>Sayı</i>
SG	<i>Strateji Geliştirme</i>
SOFRETU	<i>Sofretransport Urbain</i>
TBMM	<i>Türkiye Büyük Millet Meclisi</i>
TC	<i>Türkiye Cumhuriyeti</i>
TCDD	<i>Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları</i>
TDİ	<i>Türkiye denizcilik İşletmeleri</i>
TEFE	<i>Toptan eşya fiyatları endeksi</i>
TEK	<i>Türkiye Elektrik Kurumu</i>

TL	<i>Türk Lirası</i>
TOBB	<i>Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği</i>
TSE	<i>Türkiye Standartları Enstitüsü</i>
TUİK	<i>Türkiye İstatistik Kurumu</i>
UKOME	<i>Ulaşım koordinasyon Merkezi</i>
Üİ	<i>Ücretsiz/İndirimli</i>
VIPS	<i>Volvo Interactive Planning System</i>
YBD	<i>Yönetim Bilgi Dizgesi (MIS)</i>
YTL	<i>Yeni Türk Lirası</i>

İyi arazi politikası ve yerleşme ekonomisi, trafiğin büyük bir kısmını gereksiz kılmalıdır.

Trafik gerekli olmadığı yerlerden geçirilmemelidir.

Trafik, olabildiğince, insanları işe değil, işi insanlara getirmelidir.

Trafik insanları hatta, dinlendirmelidir.

Ord. Prof. Carl PIRATH

(1884-1955, Alman Trafik Uzmanı)

İçindekiler *Index*

Önsöz
Preface

Giriş
Prolog

Cilt 1, Vol. I

Bölüm 1. GENEL *Section 1. General*

Ulaşımın Yasal Çerçevesi

Legislations of Transport in Türkiye

Türkiye Cumhuriyeti'nin Kabul Ettiği Bazı Uluslar Arası Düzenlemeler
International Conventions

Kentsel yerleşim ve ulaşımı düzenleyen yasa ve yönetmelikler
National and local contracts

Kentsel yerleşim ve ulaşımı düzenleyen yasalar
National Contracts

İETT Kuruluşu Öncesinde İstanbul Ulaşımı, Havagazı, Elektrikle İlgili Belgeler Listesi
Historical Documents

Ücretsiz ve İndirimli Yolculuk Tarife Uygulamaları
Local (Operational) applications

Türkiye'de Ulaşım ile ilgili ölçünler
Transportation Standards in Türkiye

İstanbul'u Yönetenler

Managers of İstanbul

Osmanlı Dönemi (Şehreminler)

Before the Republic

Cumhuriyet Dönemi

After the Republic

Vali ve Belediye Başkanları

Governors and majors

İstanbul Valileri

Governors of the Istanbul
Büyükşehir Belediye Başkanları
Metropolitan majors of the Istanbul
İETT'yi Yönetenler
General Managers of İETT
Zaman Tablosu
Time Table

Bölüm 2. TÜRKİYE VE İSTANBUL *Bölüm 2. TÜRKİYE AND ISTANBUL*

Genel Ekonomik Göstergeler
General Economics Indicators
Döviz
Exchange rate
Fiyatlar
Prices

Türkiye Ulaşım Bilgileri
Transport Informations of Türkiye
Genel
General
Karayolu
Land transport
Motorlu Kara Taşıtları
Motorized land vehicles
Demiryolu
Rail transport
Denizyolu
Sea transport

İstanbul Bilgileri
Istanbul's informations
Coğrafya
Geographic informations
İstanbul'un Adları
Names of Istanbul
Belediyeler
Municipalities

Nüfus*Demographic informations***İmar ve konut***Reconstruction and housing***Gecekondu***Shanty***İstanbul'un Tepeleri***Hills of Istanbul***SİT Alanları***Protected Area***İş Merkezleri***Business area***Depremler***Earthquakes***Yangınlar***Fires***Çevre değerleri***Environmental values***İstanbul Büyükşehir Belediyesi***Istanbul Metropolitan Municipality***Bütçe***Budget***İBB BİT'leri***İBB Companies***Bölüm 3. KAYNAKLAR**
Section 3. REFERENCES**Ulaşımın Kaynakları***Referances of Transport***Genel Kaynakça***General Referances***Özel Kaynakça***Private Referances***Küçük Sözlük***Little Dictionary***Ek***Add*

1. *Tünel Fermanı*
2. *Avrupa Kentli Hakları Bildirgesi*
3. *Avrupa Mimarlar Konseyi 21.yüzyıl İletileri*

Cilt 2, Vol. 2

Sayılarla İstanbul'da Ulaşım
<i>Statistics of Urban Transport in İstanbul</i>
İstanbul'da Genel Ulaşım
<i>General Transport of İstanbul</i>
Genel
<i>General</i>
Ulaşımın Zamandizini
<i>Chronologie of Urban Transport in İstanbul</i>
Ulaşım Projeleri
<i>Projects of Transport</i>
Ulaşım Yatırımı
<i>Investments of Transport</i>
Ulaşım Türleri
<i>Mods of Urban Transport</i>
Ulaşımın Türel Dağılımı
<i>Modal distribution of Urban Transport</i>
İstanbul'da araç sayıları
<i>Number of Vehicles of İstanbul</i>
Toplu ulaşım gereksinimi
<i>Urban transportation needs</i>
Yollar
<i>Roads</i>
Terminaller
<i>Terminals</i>
Kazalar
<i>Accidents</i>
İstanbul'da Kara Ulaşımı
<i>Land transport of İstanbul</i>
İstanbul'da karayolu
<i>Land roads</i>
Boğaz geçişi
<i>Access of Bosphorus</i>
Otopark istatistikleri
<i>Parkings</i>
İstanbul'da tercihli yollar
<i>Priority road</i>
Çevre Belediye Otobüsleri
<i>Private Company Buses</i>

Minibüsler

Minibuses

İstanbul'da Deniz Ulaşımı

Sea Transport of Istanbul

Şirketi Hayriye Vapurları

Ferries of Şirket-i Hayriye

İstanbul'da Demiryolu Ulaşımı

Rail Transport of Istanbul

Raylı sistemler

Rail systems

Standartlar

Standarts

Çevre

Environment

Cilt 3, Vol. 3

Sayılarla İETT

Statistics of İETT

Genel

General

Derleme

Collect Data

BİLET TÜRLERİ VE FİYAT

TICKETS TYPES AND PRICES

FİLO

FLEET

YAKIT

FUEL

PERSONEL

STAFF

DURAK

STOP

SEFER

RUN

KM

KM

KAZA

ACCIDENT

YOLCULUK

TRIP

HAT-ŞEBEKE
ROUTE-NETWORK
YATIRIM
INVESTMENT
GELİR-GİDER
REVENUE-COST

Başarım
Performance Data
VERİMLİLİK
PRODUCTIVITY
YOLCULUK
TRIP

Cilt 4, Vol. 4

Tramvay

Tramway

Derleme

Collect Data

HATLAR

ROUTES

FİLO

FLEET

PERSONEL

STAFF

TRAMVAY TEKNİK ÖZELLİKLER

TECHNICAL FEATURES

YOLCULUK

TRAVEL

ÇALIŞAN ARAÇ-SERVİS

SERVICE

SEFER

RUN

KM

KM

ELEKTRİK

ELECTRIC

TARİFE

TARIFFE

GELİR-GİDER

REVENUE-COST

Başarım

Performance Data

GELİR/YOLCULUK
REVENUE/TRİP
GİDER/YOLCULUK
COST/TRİP
GELİR/KM
REVENUE/KM
GİDER/KM
COST/KM
GELİR/GİDER
REVENUE/COST
ÇALIŞAN ARAÇ/FİLO
SERVICE/FLEET
YAKIT/100.000 KM
FUEL/100.000 KM
PERSONEL/ARAÇ
STAFF/SERVICE BUSES

Cilt 5, Vol. 5

Tünel

Tunnel

Derleme

Collect Data

PERSONEL

STAFF

YOLCULUK

TRİP

KM

KM

ELEKTRİK

ELECTRICITY

TÜNEL TEKNİK ÖZELLİKLER

TECHNICAL FEATURES

TARİFE

TARIFFE

GELİR-GİDER

REVENUE-COST

Başarım

Performance Data

GELİR/YOLCULUK

REVENUE/TRİP

GİDER/YOLCULUK

COST/TRİP

GELİR/KM

REVENUE/KM
GİDER/KM
COST/KM
GELİR/GİDER
REVENUE/COST
ELEKTRİK/100.000 KM
ELECTRICITY/100.000 KM

Cilt 6, Vol. 6

Trolleybüs

Trolleybus

Derleme

Collect Data

HAT

ROUTE

FİLO

FLEET

PERSONEL

STAFF

TROLEYBÜS TEKNİK ÖZELLİKLER

TECHNICAL FEATURES

YOLCULUK

TRIP

ÇALIŞAN ARAÇ-SERVİS

SERVICE

KM

KM

ELEKTRİK

ELECTRICITY

TARİFE

TARIFFE

GELİR-GİDER

REVENUE-COST

Başarım

Performance Data

GELİR/YOLCULUK

REVENUE/TRIP

GİDER/YOLCULUK

COST/TRIP

GELİR/KM

REVENUE/KM

GİDER/KM

COST/KM

GELİR/GİDER
REVENUE/COST
ÇALIŞAN ARAÇ/FİLO
SERVICE/FLEET
YAKIT/100.000 KM
FUEL/100.000 KM
PERSONEL/ÇALIŞAN ARAÇ
STAFF/SERVICE

Cilt 7, Vol. 7

Otobüs

Bus

Derleme

Collect Data

HAT

ROUTE

FİLO

FLEET

GARAJ

GARAGE

PERSONEL

STAFF

OTOBÜS TEKNİK ÖZELLİKLER

TECHNICAL FEATURES

YOLCULUK

TRIP

ÇALIŞAN ARAÇ-SERVİS

SERVICE

KAZA

ACCIDENT

TARİFE

TARIFFE

GELİR-GİDER

REVENUE/COST

ÖZEL HALK OTOBÜSLERİ

PRIVATE BUSES

Başarım

Performance Data

YOLCULUK/ARAÇ

TRIP/SERVICE BUS

YOLCULUK/SEFER

TRIP/RUN

GELİR/YOLCULUK

REVENUE/TRIP
YOLCULUK/KM
TRIP/KM
GİDER/YOLCULUK
COST/TRIP
GELİR/KM
REVENUE/KM
GELİR/ÇALIŞAN ARAÇ
REVENUE/SERVICE
GİDER/KM
COST/KM
GELİR/GİDER
REVENUE/COST
ÇALIŞAN ARAÇ/FİLO
SERVICE/FLEET
YAKIT/100.000 KM
FUEL/100.000 KM
PERSONEL/ÇALIŞAN ARAÇ
STAFF/SERVICE
ARIZA
FAILURE
KAZA
ACCIDENTS

Cilt 8, Vol. 8

Karşılaştırmalar

Compares of Cities and Transport Operators

Genel Karşılaştırmalar

General Compares

Ulusal Karşılaştırmalar

National Compares of Cities and Transport Operators

Uluslar arası Karşılaştırmalar

Compare of Cities and Transport Operators

Sonuç

Conclusion

Önsöz Prolog

Bu çalışma uzun yıllara yayılan bir arayışın ve gereksinimin, son on yılda ciddi bir araştırma, derleme çabasına dönüşmesi sonunda, yoğun bir emeğin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Sunduğum bu çalışmayla, aynı zamanda İstanbul ve İETT tarihinde bir ilke de imza atmış bulunmaktan kıvançlıyım. Bugüne değin, İstanbul'da ulaşım ve İETT'nin sayısal göstergeleri, dizgeli (sistemik) bir çalışmayla bir araya getirilmemiş, bilimsel ölçütlere uygun çok amaçlı bir kaynak ortaya konulmamıştır.

Çalışmanın odağında yer alan İETT'nin bir kurum olarak, İstanbul kenti ve ülkemiz açısından toplumsal, tarihsel, ekonomik ve kültürel anlamı, önemi az çok bilinmesine ve benimsenmesine karşın, bu türden bir çalışmanın neden bu kadar geciktiğinin bir açıklaması kuşkusuz yapılabilir. İstanbul'da ulaşımın yabancı özel şirketlerle gerçekleştirildiği dönemlerden günümüze gelinceye dek, sürekli olarak, uzmanlaşmış birimlerde istatistik veri derlenmiş, derlenen bu veriler düzenli ve dönemli olarak raporlanıp ilgililere sunulagelmiştir. Bunlar ilgili Bakanlıklarda, İstanbul yerel yönetiminde ve kurum içinde arşivlerde tutulmuş, ne yazık ki değişik nedenlerle ya da saklama süreleri dolunca, kâğıt hamuru olmak üzere SEKA'ya gönderilerek yok edilmişlerdir.

Güçlük, araştırma ve derleme yöntemlerinden değil, kaynakların dağınıklığı, yetersizliği, bilimsel ölçütlerden yoksunluğu, daha da önemlisi birbiriyle çelişkiler içermesinden kaynaklandı. 100 yılı aşkın İstanbul ulaşım işletmeciliğinde istatistik veri ya da bilgi olarak elde geriye kalansa oldukça derme çatma, dağınık kurum içi derlemeler, raporlar, dosyalar biçiminde olup, aralarında kabul edilmesi zor çelişkileri barındırdıkları da bir gerçektir. Sorunlar karşılaştırmalı yöntemle olabildiğince giderilmeye çalışıldı. Sonuç olarak, bu çalışma süresince erişebildiğim tüm dağınık kaynakları tarayarak, aralarındaki çelişkileri elimden geldiğince gidermeye çalışmış, İstanbul ulaşımı ve İETT hakkında istatistik veri başlığı altına girebilecek ne varsa bir araya getirmiş bulunuyorum. Söz konusu kaynaklar çoğunlukla işletme içi amaçlar için kullanılan belgeler, yazılar, raporlar biçiminde saklanmış olup, bilgisayar öncesi geleneksel dosyalama yöntemi ve belgelerin saklanmasıyla ilgili kamu yönetmelikleri gereği önemli bir bölümü zaten yok olmuştu, kalanların da ancak sınırlı bir bölümü erişilebilir durumdaydı. Kaynak yetersizliği, bu çalışmada, kopuk kopuk ve sınırlı verinin kendi içinde tutarlılığının sağlanmasını ister istemez öne çıkardı.

Giriş bölümünde çalışma yöntemi ve karşılaştığımız sorunlar üzerinde ayrıca duracağım.

Sonuçta şu söylenebilir ki, bu çalışma dağınık ve değişik yerlerde eksikli olarak birbirini yinelemekten ibaret kaynakları topluca değerlendiren, bu kaynakları

bilimsel ölçünlere uygun bir biçimde bir araya getiren yapısıyla, bundan sonra konuyla ilgili kaynak arayışı içinde olacak kişi ve kurumlara zaman sağlayacak, işlerini kolaylaştıracaktır. Daha belirsiz bir umudum, beklentim ise bu istatistik çalışmanın arkasındaki fotoğrafın, yaşlı dünyamızın birkaç büyük ve görkemli kentinden biri olan İstanbul fotoğrafının, duyarlı bakış açıları içerisinde girebileceğidir.

Böylece araştırmacılara konuyla ilgili aradıklarını derli toplu bulabilecekleri önemli bir kaynağı, bilimsel bir altlık olarak geliştirilmek üzere sunduğuma inanıyorum.

Bu çalışmayla amaçladığım şey, sayıların arkasındaki İETT'yi, İETT'nin arkasındaki İstanbul'u görebilmek ve gösterebilmek... Başarı ölçüsü ise kullanıcının tepkisi olacaktır. Bu açıdan da açık uçlu bir çalışmanın söz konusu olduğunu belirtmek doğru olur.

*Uzun bir döneme yayılan (yaklaşık 10 yıl) bu yoğun emek ürünü kitabın önemli bir boşluğu dolduracağına, daha önceki üç çalışmanın (**Kentiçi Ulaşım Terimleri Sözlüğü**, 2008; **İstanbul ve Ulaşım Zamandizini**, 2009; **Tramvay Tarihi**, 2009) bu halkayla tamamlanarak, görevi Fehime Tunalı Çalışkan'ın olağanüstü katkısıyla iki kişilik bir ekip olarak tamamladığımızı inanıyoruz. Bundan sonra gerekirse çalışmaların güncellenmesiyle yetinilecektir.*

Çalışma boyunca başta Fehime Tunalı Çalışkan olmak üzere emeği geçmiş ve burada adlarını sayamayacağımız tüm insanlara, yürekten teşekkürü borç biliyorum.

Zeki Z. Kırmızı

Giriş

Abstract

İstatistiğin Önemi

İstatistiğin önemi; çiftanlamlılığı ve yoruma açıklığı konusunda yaygın anlatılara ve eleştirilere karşın yadsınamaz. İstatistikle, her sav, karşıt savlar bile savunulabilir denmesine karşın bu küçümseyici yaklaşım bilimin varsayımlarını temellendirmede sayısal veri ve istatistik kullanımını etkilemediği gibi, günümüz ileri teknoloji işlemcileri ile yapılan da tam budur: baş edilemez büyüklükte büyük veri yığınlarını sayısallaştırmak, çözümlmek, işlenmiş veri ışığında olasılıklar ve gelecek planlarına ilişkin sağlıklı yorumlar yapabilmek... 17.yüzyıldan beri, yani istatistiğin bilimsel bir disipline dönüşmesi, kendi terim ve yöntemleriyle buluşmasından bu yana genel olarak istatistik çalışmalarında klasik betimsel yöntem egemen olmuş, günümüzde yeni bilgi teknolojilerinin devreye girmesiyle kuramsal istatistik yöntemler; olasılıkların hesaplanması, örneklemelere dayalı model kurma ve çözümlmeler, eğilim belirleme gibi, geleceğin planlanmasına girdi olacak bilgiyi yönetim bilgilendirme ve denetim (YBD) başlığı altında bütünleştirerek uygulayıcının (işletme, vb) eline önemli araçlar olarak sunmuştur.

İşletmelerin büyüklüğünden çok yürüttüğü işin (mal ya da hizmet üretimi) karmaşıklığıyla doğru orantılı olarak istatistik bilgi gereksiniminin artması beklenir. Karmaşık üretim zinciri çok katmanlı ve boyutlu komut dizilerini, bu diziler de benzer yapıda, yani karmaşıklıkta işgücü tanımlarını ve bağlı olarak zaman planlamasını zorunlu kılar. Karmaşık işletme yapılarının belli zaman dönemleriyle ilişkili olarak kendisini yeniden üretebilmelerinin koşulu, tüm sürecin sayısallaştırılmış (istatistik) bir format içinde tanımlanabilmesiyle yakından ilgilidir. Her yeni günle birlikte sıfırdan başlanamayacağına ve hizmetin de sürdürülebilirliği en temel niteliği olarak kabul edileceğine göre, işletme deneyiminin (tarihinin), en yalın ve anlaşılabilir bir gösterge biçimi olan istatistik yöntemle saptanıp betimlenerek bir sonraki güne devredilmesi zorunluluğu, artık günümüzde gerekip gerekmediğinden öte, uluslar arası ölçünlere (standart) ilişkin bir tartışmayı önümüze getirmektedir.

Ulaşım İşletmeciliği ve İstatistik Bilgi

Döngüsü günlük olan, yani kentiçi ulaşım hizmetini her gün aynı uygulama (rutin) ve nitelik içerisinde yeniden üretmek zorunda olan İETT gibi işletmelerde yukarıdaki açıklama yersiz görünebilir. Ama bu durum, İETT ve benzer kuruluşlarda istatistik kullanımının geçmişten günümüze sorunsuz seyrettiği anlamına da gelmez. Bu bölümde biraz sorunlar üzerinde yoğunlaşmak, İETT'ye odaklanarak, kamu ve genelde ulaşım işletmeciliğinin istatistikle yıldızının hangi düzeyde buluşup ayrıldığını irdelemek istiyoruz. Okurumuzu uyarmak isteriz. Sıkça İETT adı bir ulaşım işletmecisi olarak geçse de, kastımız daha genel ve kapsamlıdır. Konu İETT olmaktan çok **İstanbul Kentiçi Ulaşımı**dır.

İETT'nin kamu sistemi içinde yürüttüğü İstanbul kentiçi ulaşımı hizmetinin özü '*zaman planlaması*' (metric, ölçümlü zaman) kavramı üzerine oturur. İşletmenin ana uygulama birimlerinde (taşıt işletmesi, garajlar) iş, zaman temelinde en küçük birimine kadar bölümlenerek tanımlanmış, harekete geçirilen işgücü bu tanım dizilerine uygun iş düzeneklerine göre planlanmıştır. İşletmede temel iş tanımlarına bir göz atmak gerekirse, günlük olarak '**araçların hatlara dağıtımı**', '**şoförlerin araçlara dağıtımı**', '**araçların zaman tabloları**', '**araçların ritmik bakım düzenleri**', '**araçların terminal ve garajlarda istiflenme biçimleri**', '**yolculukların araçlara dağılımı**', vb. kavramlara inebiliriz. Bu

kavramlar İETT işletme terminolojisinde '*iş tevzii*', '*bilet tevzii*' gibi adlarla anılmaktadır. Bu ayrıntılı planların yokluğu işletme açısından karmaşa (kaos) anlamına gelecektir. Ertesi gün için, gün içinde önceden yapılan zaman planlarına uygun her işlemin kaydının tutulması, işin sürekliliğini sağlayan, aynı düzeyde yinelenebilmesini olanaklı kılan yaşamsal önemde bir etkinliktir. Bu kayıtların belli bir düzen içinde tutulması, listelenmesi, tablolaştırılması, özetlenmeleri ve dönemsel toplamlara, çizgelere (grafik) dönüştürülmesi zaman içerisinde kurum içerisinde uzmanlaşmış bir birimi kaçınılmaz kılmıştır.

Yanlış anlaşılması açısından, sözü edilen tüm bu sürecin değişime açık güncellenebilir bir yapı içinde gerçekleştiğini, değişkenlere bağlı işlevsel (fonksiyonel) bir bağıntının göz ardı edilmemesi gerektiğini belirtme gereği duyuyoruz. Ayrıca İETT'nin klasik iş tanımlarına göre işletmecilik yapan basamak (hiyerarşik) yapılı, dikey örgütlenmiş, işgücünün metrik zaman anlayışıyla bölümlendiği bir kamu kurumu olduğunu (*Ren tipi işletme*); günümüzün esnek iş tanımlı, ağ (network) yapılı iş örgütlenmelerinden (*esnek işletme*) ayrımını vurgulamak yerinde olacak kanısındayız.

Örnek Kurum İncelemesi: İETT'de İstatistik Bilginin Kısa Tarihi

Bu noktada, İETT'de istatistiğin işleyişi sorunlarına geçmeden önce İETT içi istatistik uygulamalarının tarihsel seyrine kısaca değinmek istiyoruz. Bu konuda bilginin çok yetersiz olduğunu baştan belirtmek gerekir. 1939 yılında İstanbul'da kentiçi ulaşım işletmelerinin kamulaştırılmasından ve İETT'nin yasayla kurulmasından önce, yabancı anonim şirketlerce verilen ulaşım hizmetinin, sınırlı birkaç konu dışında (bunlar da daha çok filo büyüklükleri ve hatlarla ilgilidir) sayısal kaynaklarına erişilememişse de, söz konusu dönemde oluşturulan veri/bilgi kayıt sistemi ve istatistik derleme anlayışının, yalnızca Fransızca'dan Türkçe'ye dil değiştirilerek sonraki dönemlerde de sürdürüldüğünü söylemek çok yanlış olmayacaktır. Tünel, tramvay işletmelerinin enerji tüketimlerinden günlük işletme bilgilerine, uygulanan bilet tarifelerinden her işletmenin ayrı ayrı muhasebeleştirilmesine varıncaya değin pek çok bilgi, istatistik bürosunda derlenip veri yapısına uygun boş form ve tablolardan oluşan aylık büyük boy defterlere gün gün işlenmekte, 1 aylık, 6 aylık ve yıllık raporlar da aylık izlemelerle birlikte hazırlanarak yetkili ve ilgililere sunulmaktaydı. Temel zaman birimi olarak **ay**'ın kullanıldığı düşünülmektedir. Yıllık karşılaştırmalar, verilerin grafik sunumları vb. çalışmalar ancak özel amaçlı olarak, istek üzerine elle hazırlanmışlardır. Tüm işletmelere hizmet veren, ortak hizmetler diye bilinen servisler işletmelere, ağırlıklarına göre paylaştırılmıştır.

1939 kamulaştırmasıyla girilen ve 1980'lerin ilk yarısına kadar süren yaklaşık 40 yıllık dönemde yukarıda tanımlanan işletme istatistiklerinin dönemsel izleme uygulamaları dil değişikliğiyle hemen hemen aynı biçim ve kalıplarda sürdürülmüştür.

1983'den sonra geçmiş yıllara ait arşiv tasfiye edildi. Sınırlı da olsa istatistik raporlama sürecinde küçük değişiklikler yapıldı. Bunun başlıca nedeni elektrik dağıtım hizmetinin Türkiye Elektrik Kurumu'na (TEK) yasayla devredilmesi (1982) ve daha sonra gaz (havagazı) üretim ve dağıtım hizmetinin tasfiye edilmesiyle (1996), İETT'nin yalnızca ulaşım işletmesi olarak varlığını korumasıydı. Bu yapısal dönüşümler kurum içinde anlayış ve işleyişte yeni düzenlemeleri gerektirdi. Dolayısıyla İETT istatistik birimi, bir geçiş sürecinden sonra, kurum içi bilgi akış sistemi ve veri derlenmesi biçimlerinde olmasa da derlenen verinin biçimlendirilmesi konusunda küçük çaplı değişiklikler öngördü. Burada söz konusu değişikliklerin daha çok birim sorumlularının kişisel girişimlerine (inisiyatif) ve iradelerine bağlı kaldığını belirtmek yerinde olacaktır. Ama öneriler benimsenmiş, zaman içinde uygulama tekdüzeni sağlanmıştır. İETT'nin tarihsel istatistiklerinin ilk derlemesi de 1988 yılında aynı zamanda İstatistik Müdürü olan Sayın Celal Kızıltuğ tarafından yapılmıştır. Bu çalışma tarihsel bilginin tümüyle yok olmasını önlemek gibi çok önemli bir işlev taşımıştır.

Bu çalışma kurum içinde kalmış, yayınlanmamış, kamuoyu kullanımına açılmamıştır. İzleyen yılda (1989) İETT'nin VOLVO'ya yaptırdığı 'Hat Ağı Rasyonalizasyonu Projesi' İETT tarihinde ilk kez ulaşım hatağının harita üzerinde kodlanması, otobüs, hat ve duraklarda yönlere bağlı yolcu dağılım ve yüklerinin saptanıp hesaplanması, otobüslerin trafik seyir hızlarının ölçümü gibi konularda anlamlı bir veritabanı oluşturmuş, bilgisayar ortamında güncellenebilirlik özelliği ve çözümleyici yaklaşımıyla sonraki çalışmalara ışık tutmuştur. İETT'nin projeye birlikte satın aldığı özgün VIPS II ulaşım yazılımı ile zirve saatlerde oluşturulan örneklem üzerinden kurulan model sayesinde, İETT; işletmecilik anlayışına, şebeke ve kapasite kullanımının akılcılaştırılması yönünde yeni bir bakış açısı sağlamıştır. Bu deneyime dayalı olarak daha sonra İETT APK ve Bilgi İşlem Daire Başkanlığı mühendis ve yazılımcılarının ortak çabasıyla daha yalın ve İETT koşullarına uyarlanmış bir kentiçi ulaşım yazılımı geliştirilmiş, bu programla yapılan yolcu sayımları bilgisayar ortamında hatlara, otobüslere, duraklara dağıtılabilmiştir. Sonuç raporları ayrıntılı ve planlama açısından işlevsel istatistik raporlara (tablolar, listeler, grafikler, haritalar) dönüştürülebilmiş, ama bilgisayar donanım eksikliği her iki projenin de rafa kalkmasına neden olmuştur.

İETT istatistik tarihinde bir başka dönüm noktası da 1996 yılına denk gelir. Bu tarihte kişisel bilgisayarların İETT'de kullanımına geçilmesi ile elle yapılan liste, tablo, raporlama çalışmaları bilgisayarla yapılmaya başlanmış, izleyen yıllarda yerel ağ (network) kurulması ve İETT için veritabanı oluşturulmasıyla birlikte sürecin teknik altyapısı nitelik olarak değişmiştir. Bu birimlerarası veri akışını içerik olmasa da biçim açısından etkilemiş, çelişkili uygulamalar ortaya çıkmış, bilgi sisteminde geleneksel anlayış tüm direnmesine karşın sarsıntı geçirmiştir. Uyumlanma süreci günümüzde hâla tamamlanamamıştır ve bu İETT açısından ciddi bir gecikmeye işaret eder. Bu değişim, raporların sunum biçimlerini yeniden gözden geçirmeyi gerektirmiş, yaygın kullanılan uygulama yazılımları (Word, Excel, Powerpoint, vb) sonul raporların yeniden biçimlenmesini kaçınılmaz kılmıştır. Çizge (grafik) desteği, çoğaltılabilirlik olanaklarıyla birlikte gelen hız, esnek ve üstün sunum özellikleri raporların İETT AR-GE ve İstatistik Şube Müdürlüğüne yeniden tasarımıyla sonuçlanmıştır. Halen yaklaşık 70 tablo ve 15 dolayında grafik içeren 40 sayfalık aylık 'İstatistikler Raporu' ait olduğu yıla ilişkin tüm ayları toplamları ve ortalamalarıyla birlikte veren sürekli bir çıktı olarak tüm İETT yönetici ve birimlerine sunulmaktadır. Ayrıca ulaşım hatağındaki akbilli yolculukların hatlara dağılımını gösteren 'Yolculuk İzleme Raporu' aylık olarak hazırlanmaktadır. Yıl sonlarında ise önceki yıla ilişkin yıllık toplam veriyi önceki yıllarla karşılaştırarak izleyen 'Yıllık İstatistikler Raporu' aylık raporlardan üretilmektedir. 2000'li yılların ortalarında kurumsal bilgi süreçlerinin teknik altyapısını donanım olarak belli bir düzeyde tamamlamış olmasına karşın (bilgisayar ve yerel ağ), modüler işletim sistemi yazılımlarını (personel izleme, belge yönetimi ve izleme, stok izleme, muhasebe, araç zaman planlama, vb.) istenilen düzeye getirememiştir. Hemen hemen tüm işlemler günümüzde bile elle (manuel) güvencelenerek yürütülmektedir. İşin daha tuhafı, tabanda tüm işlemler belli bir veri tabanına aktarılamamışken, YBD (MIS) yazılımları, akıllı ulaşım teknolojileri vb. yazılımları satın alınmış, ne yazık ki bu girişimlerden de istenilen sonuç alınamamıştır. Kurumsal bilgi yönetimi krizi yıllardır aşılamamıştır. Bunun aynı zamanda bir yönetim (bilgi politikası) krizi olduğu artık kabul edilmelidir.

Yukarıda belirtilen gelişmelere bağlı olarak kurum içi personel anketleri, kurum dışında çeşitli anket ve sayım çalışmaları yürütülmesine rağmen, bu durum, ne yazık ki İETT'nin bilgiyle ilgili sorunlarının sona ermesi anlamına gelmedi. Yukarıda işaret edilen insan ögesi ile teknoloji arasında uyum sorunu günümüze değin sürebildi. Ayrıca bilginin kitlesel ölçekte işlenebilirliği (yığınsallığıyla) yeni koşullara uygun gerekli kavramsal çerçeve oluşturulmadığından, ayıklanamamış ve çelişik belge ve bilgi yığın(ak)larıyla (bir noktadan sonra bilgi çöptür, anımsayalım) sağlıklı karar alma süreci istenilen düzeyde başarılamamaktadır.

Kurumsal Bilgi Politikaları: Yapı

Kuşkusuz bütün bu konularla ilgili olarak kurum politikalarında bilginin yönetimiyle, felsefesiyle ilgili köklü yaklaşımlar ve stratejik bilgiye ilişkin temel tanımlarda, bağlamsal uzlaşma eksikliğinin yanı sıra, bilgi derleyicisinin (burada istatistikçi) uzmanlaşma düzeyi eksikliğinin önemli rolü vardır.

2008 yılı sonlarına değin, İETT içinde istatistik çalışmalar Araştırma Planlama Koordinasyon Daire Başkanlığı'na bağlı AR-GE ve İstatistik Şube Müdürlüğü'nde sınırlı bir kadro tarafından yürütülürken, kurumsal norm kadro düzenlemeleriyle işlevsel açıdan aynı yapı ve kadrolar korunmasına karşın, birim adları değişerek, ilgili müdürlük Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı Bilgi Yönetim Şube Müdürlüğü'ne dönüştürülmüştür. İstatistiğin yeni bilgi teknolojileriyle uyumlanması ve çözümleyici-yorumlayıcı istatistik hedefine yönelik arayışlarınsa, günümüzde de sürmekte olduğu söylenebilir.

Bilgi Politikaları ve Sorunlar

Bu kitaptan yararlanmayı uman araştırmacının bu bölümün uzunluğuna ilişkin eleştirisini göze alarak ve bağışlayıcılığına sığınarak, bu aşamada İETT istatistik uygulamasında sorunlar yaşanıp yaşanmadığına, bunların ne olduklarına, çözme niyet ve girişimlerine değinmek istiyoruz. Çünkü elinizde tuttuğunuz kitap, araştırmacılar için derli toplu bir kaynak olduğu kadar, İstanbul ulaşımının ve aynı zamanda İETT'nin bilgi birikimiyle bir yüzleşme, bir iç değerlendirme, saptama, aslında pek çok belirsizlik de içeren geleceğe dönük bir yaklaşım anlamı da taşımaktadır.

Ulaşım Terminolojisi

En başta kurum içi terminoloji sorunundan söz etmeliyiz. Belki Fransız geleneğinin etkili olduğu dönem boyunca ulaşımın bilgi boyutunda terminoloji sorunu yaşanmamıştır. Ama genel olarak geçmişten günümüze baktığımızda; 1. Kavramların oluşturulması (kavramsal gösterge), 2. Kavramların içerikleri üzerinde kurum içi uzlaşma, 3. Kavramların güncellenmesi gibi konularda dizgeli (sistematik) bir yaklaşımın ortaya çıkarılmadığını söylemek yanlış olmasa gerek. Konu, dilsel bir tutumu aşan yanıyla (bu da önemli olmakla birlikte) ilginçtir. İstatistik göstergelere dönüşen işletme uygulamaları *tanımlanabilir* ve *ayrıştırılmış* bir dizi işleme ve her işlem dizisi de bir kavrama karşılık gelir. İş yürütenle istatistik derleme yapan bireylerin kafalarında benzer iş süreçlerine denk, benzer ya da aynı kavramların ve simgelerin (sembol) bulunması işin sağlığı açısından önemlidir. Bilinen İETT tarihi boyunca iş süreçleri ve tanımları hakkında bilinçli bir girişim saptanamadığı gibi aynı kavrama farklı içeriklerin yüklendiği (ya da tersi), pek çok içeriğin adlandırılmadığı için bilgiye dönüşemediği, bir işin birden çok terimle adlandırıldığı durumlar olmuştur. Öte yandan kent içi ulaşımın bilimsel bir disipline yeni yeni dönüşmeye başladığı günümüzde *terminoloji* konusunda duyarlı olma gereği açıktır. ¹Bir gözlemimizi dile getirirsek geçemeyiz. İETT iç işleyişi bakımından, içedönük, kapalı bir kurum oldu. Belki genelde tüm kamu sistemi için benzeri bir gözlem yapılabilir. Bu dışa kapalılık, işletmenin temel çalışma konusundaki (toplu ulaşım) gelişmelerin, bu gelişmelerin ifade biçimlerinde zaman içerisinde kesinleşen tanımların, kavramların kısır kalmasına, paylaşılmasına, dolayısıyla geliştirilememesine doğallıkla yol açmıştır. Özellikle Batı ülkelerinde kent içi ulaşımı denince; felsefesi, politikaları, kavramları, kuram ve uygulama örnekçeleri (model),

¹ Bu konuda Türkçemizde bir ilk olan çalışmamızı dikkatinize sunuyoruz: **Kırmızı/Kolağasıoğlu/ Tunah Çalışkan; Kentiçi Ulaşım Terimleri Sözlüğü; 2. Sürüm, 2009, web yayımı: www.zkirmizi.com**

stratejileri ile kentsel, hatta ulusal bağlamın içine yerleştirilen, oluşturulan akademi içi ve dışı literatürüyle geniş, yerleşik bir disiplin anlaşılır. İETT'nin Batıda oluşturulan ve literatüre giren ölçünlü (standart) terminolojiye açılması, bunu yerelleştirmesi, özellikle de bağlı kalması hem karşılaştırma olanağı sağlayacak, hem de uluslar arası veri akışını kurum üzerinden olanaklı kılacaktır. Her işgörenin kendince iş tanımına dayalı bir uygulama, ister istemez yalıtılmaya, dışarıda kalmaya yol açar. Bu açıdan uluslar arası ortak kent içi ulaşım terminolojisini özümsemek, ülkemizdeki kentiçi ulaşım ve İETT koşullarına uyarlamak, tüm bilgi süreçleriyle ilgili anlatılarda bu terminolojiye bağlı kalmak, ödünsüz olmak gerekir.

İstanbul Ulaşım Veritabanı: Çok Mu Zor?

Bir diğer sorun da, istatistik veri/bilgi için kaynak tutarlılığının sağlanamaması, değişik uç birimler (işletim sistemleri) arasında çelişkisiz, eşgüdümlü bir veri aktarımı düzeninin kurulamamasıdır. Sayısız kurum içi raporla da dile getirilen bu tutarsız yapı, ne yazık ki sorunun varlığına rağmen çözümünü üretememiştir, kimse de, buradan hareketle, acaba soru mu yanlış konuluyor, biçiminde yeniden değerlendirme gereği duymamıştır bugüne değin. Terminoloji ile yakın bağı olan sorun, İETT ve benzeri kurumlar içinde işletmeler (alt birimler) arası bir yarışmadan kaynaklanıyor, biçiminde bir düşünce ne düzeyde geçerli olabilir bilemiyoruz. Tüm bunların arkasında kurumsal stratejilerin belirsizliği ve kurum çalışanlarının bu stratejilerle bütünleşememesi yatabilir. Bunun tarihsel temellendirilmesi için elde yeterli kanıt yoksa da sorunun varlığını sürdürmesi dolaylı yoldan bir kanıt sayılabilir. İETT'nin en azından tanıklık ettiğimiz 1980'den beri ulaşım ve özelde kent içi ulaşımı konusunda örgütlenmiş uluslar arası ve ulusal örgütler, kurumlar, işletmeler ve kişilerle ilişkilerinin (üyelik, iletişim, bilgileşim, vb.) inanılmaz derecede zayıf, yetersiz oluşu bir yana (bunun nedenlerine ayrıca burada girmeyeceğiz), güçlülükle sürdürülebilen ilişkilerin getirdiği sınırlı yayın değişimi, bunların dizgeli (sistemik) olarak arşivlenip kullanıma aktarılması gibi konularda da, varılması gereken noktanın çok gerisinde kalınmıştır.

Ulaşım Kitaplığı: Yeterli mi?

2003 yılında İETT Genel Müdürlük Binası Metrohan'da giriş katında açılan *Ulaşım Kitaplığı* umarız ki yakın gelecekte gerçekten tüm yerli yabancı ulaşım literatürünün derlendiği, içerikleriyle arşivlendiği, gününbirlik kullanıma açılabilirdiği bir üs konumuna gelebilsin ve kent içi ulaşım ile ilgili yeryüzü deneyimi İETT yöneticilerinin ve tüm ulaşım ilgililerinin, araştırmacıların önüne serilebilsin.

Aranan Ama Bulunamayan

Bu anlatılanlardan; *bilgi*'ye bütünsel bakışın, *bilgi*'nin stratejik yönetiminin, bilgi ile işletim ve yönetim yapıları arasındaki ilişkilerin İETT içinde eksik ya da sorunlu olduğu kolaylıkla anlaşılabilir. Ayrıntıda bir dizi bilgi ve istatistik veri sorunu *genel bilgi dizgesi (sistemi)* kavrayışıyla yakından ilgilidir. Söylemek istediğimiz, İETT içinde kurumsal anlamda bir bilgi politikası, daha dar anlamda stratejisi oluşturulamamış, dolayısıyla işletme döngüsünün günlük bilgisi, işletme ufkunun (perspektifinin) planlamaya dönük hedefleriyle ilişkisiz biçimde tekrar tekrar üretilerek üst üste yığılmış, deyim yerindeyse kullanışsız bir bilgi yığımına dönüşmüştür.

Bu aşamada İETT'nin genel bilgi sistemi arayışlarına kısaca bakmakta yarar var. İlk yaklaşım Fransız SOFRETU Firmasının İETT için gerçekleştirdiği 1976 tarihli *İETT Taşıt İşletmelerinin Mali, İdari ve Organizasyon Etüdü* adlı çalışmasıyla yapılmıştır. Raporla İETT'nin kurumsal yeniden yapılanma önerisinde bilgi sistemi konusu ikincil bir öge olarak işlenmiştir. 1989'da İsveç VOLVO Firmasına yaptırılan projenin ikinci bölümü doğrudan 'Yönetim Enformasyon Kontrol Sistemi (MICS)' başlığıyla ağ ve bilgisayar tabanlı bir bilgi sistemini, İETT yönetiminin projeden beklentisi olarak önerdi. Buna rağmen o yıllarda İETT bünyesinde yeterli bir bilgisayar sistemi ve ağ altyapısı olmadığından bu proje uygulanamamıştır. İzleyen yıllarda kurumda teknik altyapının belli bir düzeye çıkarılması bilgi sistemi kurmanın önüne geçmiş, 1996'dan günümüze değin çalışmalar sürdürülmüş, 2000'li yıllarda bilgi sistemi kurma girişimi, sistem arayışları donanım geliştirme çabasına indirildiğinden somut bir sonuca ulaşamamıştır. Yukarıda bu konuya kısaca değindik. Bilginin İETT tarihini böylece özetledikten sonra bir diğer soruna değinebiliriz. Genel Müdürlükte uzmanlaşmış bir istatistik biriminin varlığı gerçekten işlevsel ve uygulamayı yönlendiren bir nitelik taşımadığından olsa gerek, İETT içindeki ana hizmet birimlerinin istatistik biriminde üretilen bilgi ve raporların yanı sıra kendi birim bazlı istatistiklerini ayrıca üretmeyi sürdürmeleri dikkate değer bir konu ve sorun kaynağı olarak burada belirtilmelidir. Kuşkusuz her alt birim yürüttüğü işlerin gereği ham veri ve bilgi kullanmak zorundadır. Ama üretilen tüm verinin belirlenmiş süreçlerden geçirilip işlenerek resmileşip kullanıma açılması, bilgide en önemli konulardan biri olan tutarlılığı ve çelişkisizliği sağlama bakımından zorunludur. Ne yazık ki İETT istatistik uygulamasında (belki de pek çok kurumda da olan) yönetici bilgi talebi, aynı bilgi için eşzamanlı olarak farklı düzeylerdeki altbirimlere yönelebilmekte, doğal olarak çelişkili durumlarla sık sık karşılaşmaktadır. İstatistiğin işlenmiş, belli bir amaç çerçevesinde derlenmiş, temel ölçütleri değerlendiren ve karşılaştırma olanağı sağlayan, yol gösteren bilgi olma niteliği bu nedenle sakatlanmaktadır. Kaynak bilginin tanımlanmış bir süreç içerisinde işlenerek belirli bir merkeze, sorumlu istatistik birimine akışı ve oradan geri besleme yapılması anlatısının en duyarlı aşaması 'sürecin tanımı' olsa gerek. Burada doğru kaynağın seçimi, kaynağın aktarılma biçimi (format), kaynağın aşamalı denetimi, kaynağın dolaşımdaki zamanlaması, kaynağın sistematik olarak her an erişilebilecek biçimde arşivlenmesi, kaynağın yetki tanımlarına göre paylaşımı gibi bir dizi bileşen mercek altına alınabilir. Veri ya da bilgi akış sistemi, sağlıklı istatistikler için can alıcı noktayı oluşturmaktadır. Bu sorunların giderilmesi ancak genel bir İETT (ulaşım işletmesi) veri tabanı oluşturulması, uç birimlerin günlük bilgilerini bu veri tabanına girmeleri, yetki tanımlarına göre bu veri tabanına doğrudan ağ ve bilgisayar ortamında tam erişim, tüm bu işlemlerin; rapor, çözümleme (analiz), eğilim ve olasılıkların belirlenmesi, örnekçe (model) kurabilme gibi nitelikler taşıyan özel yazılımlarla desteklenmesine, İETT istatistik biriminin (bilgi yönetim birimi) tüm bu süreci bütçe olarak denetleyebilecek yetkinlikte olmasına bağlıdır. Bu söylediklerimiz yönteme ilişkin genel yaklaşımın da ipuçlarını içermektedir kanısındayız.

Sorun: Bilgi Yönetimi Politikasızlığı mı?

İstatistik sonuçların yöneticilere ve işletmeyi yürüten birimlere geri dönüşü bir başka sorunu oluşturmaktadır. İETT'de bu süreç aylık raporlar biçiminde gerçekleşmesine karşın, yankısız kalmakta; bilgilerin kaynağı olan birimler üretilen raporlara bakarak, yürüttükleri işin seyri, sapmalar, çelişkiler, eğilimler, vb. konularda herhangi bir sonuç çıkardıklarına ya da itirazlarına ilişkin bir işaret göndermemekte, dolayısıyla istatistik (bilgi) birimi de yaptığı işi denetleyememektedir. Burada bir noktaya değinmeden geçmek haksızlık olur. Birimler tepkisiz kalırken, istatistik birimi de tarihi boyunca eleştirel bir yaklaşımı, yorumlu ve uyarıcı rapor yazma geleneğini, özel olarak istenmesi dışında, kurmamış ya da kuramamıştır.

İETT içi istatistik uygulamasının bir başka sorunu da istatistik bilgi üretiminin zamanlamasıdır. Yönetici kararlarında bilginin payı zaman içerisinde artma eğilimi gösterdikçe raporların güncelliği ve döngünün sıklığı konusunda titiz davranılması beklenir. 90'lı yılların ortalarına değin aylık verilerin 3 ay geriden gelen döngüsü tüm teknolojik iyileştirmelere ve niyetlere karşın en çok 2 aya çekilebilmiştir. İETT yöneticisi İETT'nin genel sayısal görünümüne bakmak istediğinde gördüğü, 2 ay öncesinin fotoğrafıdır. Bu gecikme zaman diliminin daraltılmasının doğal olarak fiziksel bir sınırı var kuşkusuz... Yine de sağlıklı işleyen bir bilgi akış sisteminde gecikme süresinin bir ay gibi kabul edilebilir bir zaman dilimine çekilmesi olanaklıdır. Özellikle yolculuk davranışlarının takvime bağlı olarak çok değiştiği İstanbul'da karşılaştırmalı istatistikler açısından bu, önemli konulardan birini oluşturmaktadır.

Ya Nitelikli Bilgi?

Buraya değin, daha çok bilginin ve dayandığı sayısal verinin işleyişinde nicelik boyutu üzerinde gözlem ve değerlendirmelerimizi belirttik. Kısaca İETT içi dolaşımdaki bilginin işleyişinde nitelik üzerinde de kısaca durmak istiyoruz. Nitelikten amaçlanan *doğruluk, işlevsellik, geçerlik, sınanmışlık, işe yararlık (kullanılabilirlik)* vb. özellikler bütünüdür. Bilgi sürecinde, verinin üretim aşamasından aktarım süreçlerine, istatistik birimlerinde işlenmesine, oradan ilgililere sunulmasına varan yolculuğunda, doğrudan veri yapısını ve biçimlenmiş bilgiyi denetleyen, sınavan, karşılaştırmalı bir '*yanlışlama*' çabası yürüten uzman bir bakış ya da yaklaşım söz konusu değildir. İstatistiğin (bilgiden sorumlu birimin) kadro, işlev (fonksiyon) tanımı açısından yetersizliği bunu açıklayabilir. Ama bu önemli sorunun arkasında daha genel, daha kapsayıcı bir zihniyet ve bilgi politikası oluşturma çabasının yattığını söylemek doğru ve yerinde olacaktır. Bu sorunlar zinciri, İETT odaklı olarak ve örneği üzerinden daha da uzatılabilir. Ama yukarıda yazdıklarımızın, sorunun özü ve çözümün nerede yattığına ilişkin yeterli bir düşünce uyandırdığı kanısındayız. Amaç da zaten olumsuz, yıkıcı eleştiri yapmak değil, yapıcı bir tutumla ulaşım ile ilgili kurumların geleceğine ışık tutmaktır.

Çalışmanın Yöntemi

Geldiğimiz bu noktada, son olarak genel çizgileriyle bu çalışmada uygulanan yöntem üzerinde kısaca durmak ve kimi açıklamalar yapmak istiyoruz.

Her ne kadar çalışmanın çıkış noktasında, İETT İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün geçmişten günümüze tarihsel istatistiklerinin derlenmesi olsa da çalışma ilerledikçe kimi değişiklikler yapmak kaçınılmaz oldu.

Bunların başında çalışmayı tümleyecek önemli bir katkı ve alt başlık olarak başlangıçta kitaba yerleştirilen '**Zamandizini**'² sınırları zorladığı, kendi başına ayrı bir çalışma konusu olacak denli zenginleştiği, farklılaştığı için ayrıca kitaplaştırılmıştır.

Bir ikinci konu, sadece İETT içi sayısal bilgiyle yetinilmeyip sınırlı da olsa kent, ülke, dünya ölçeğinde istatistik ve bilgilere başvurulmasıdır. Bu araştırmacıyı belki şaşırtabilir. Ama bir resmin çerçevesi içerisinde daha anlamlı olacağı düşüncesinden hareketle İETT'yi bağlamı içerisinde tanımlamak, ulaşım ile yakın sınırlı kentsel, ulusal ve uluslararası veriyi de çerçeve olarak kitaba koymak, İETT'nin belirginleşmesi, anlaşılması açısından yararlı olacaktır. Bu çerçeve bilginin eksiksiz, kapsayıcı olduğunu savlamıyoruz ve çalışma açısından birinci derecede önemli olan da bu değil. Yalnızca bu yayını kullanan araştırmacı, İETT'yi yalıtık, kendi başına bir yapı olarak değil, bir bütünün parçası olarak, o bütünlükle etkileşim içerisinde

² Yine ülkemizde konuyla ilgili ilk çalışma sayılabilecek çalışma olarak Bkz. **Kırmızı/Tunalı Çalışkan; İstanbul ve Ulaşım Zamandizini**, 2009; WEB yayımı: www.zkirmizi.com

bir parça olarak görmeli. Bu görüş, yürütülecek çalışmalar açısından önemli ve yararlı olabilir kanısındayız. İşte bu ereve bilgi İETT'yi belli bir coğrafyaya, tarihin belli bir kesatine yerleştirmede yardımcı olacaktır.

nc olarak, istatistik veriyle (tablo, çizge, vb) yetinmek, konuyu tümleyen pek çok bilginin, ayrıntının gözden kaçmasına yol açabileceği için istatistik sayılamayacak kimi bilgilerin de ara metinler içinde ya da listeler, tablolar, metinler biçiminde ayrıca ilgili bölümlerde sunulması gerekti. Dolayısıyla alışma yalnızca bir istatistik çalışma denemeyecek bir boyut kazandı. Bunun çok yararı olacağı kanısındayız. Çünkü bu bilgilerin çoğu istatistiğin üzerine oturacağı bağlamı, zemini oluşturmada, kurum hizmetini etkileyen koşulların somutlaştırılmasında ufuk açacaktır.

Her bölüm ve altblmle ilgili açıklama, bölümlerin girişlerinde yapılmaktadır. O bölüme ilişkin gerekli ve üzerinde durulması gereken noktaların altı buralarda tekrar kısaca çizilmektedir.

Kaynak sıkıntısı pek çok veriye ulaşımı engellemiştir. Bunları eğilime göre hesaplayarak doldurmak yerine boş bırakmayı yeğledik. Ayrıca doğrudan bilgiyi dolaylı, türetilmiş bilgiye göre ne çıkardık, çünkü bu çalışmayı kaynak olarak kullanacak araştırmacının araştırma amacına bağlı olarak türetilmiş bilgi gereksinimi değişebilir. Yine de yer yer İETT'nin temel göstergelerinden bazıları için üretilmiş bilgiye başvurmak kaçınılmaz oldu.

Son olarak, çalışmanın yapısını; dışarıdan araştırmacılara, farklı çevrelere dönük olmak kadar, kurum içi kullanıma açık olması gereğinin de belirlediğine işaret etmek isteriz. Daha açığı bu çalışma aynı zamanda İETT içi bir kullanım kılavuzu niteliği de taşır. Bu özelliğinin, biimlenişindeki yadırgatıcı öğeleri bağışlatabileceğini umuyoruz.

Bölüm 1. GENEL

Section 1. General

Ulaşımın Yasal Çerçevesi

Legislations of Transport in Türkiye

Ulaşımı düzenleyen yasal çerçeve pek çok katmandan oluşmaktadır. Kategorik olarak ulusal yönetimce ‘*taraf*’ olunmuş uluslar arası sözleşmeler, yasa, kararname, yönetmelik, yönergelerle tanımlanan ulaşım etkinliği, kurumsal ve bireysel davranışlar tanımlanabilir. İstanbul Kentiçi Ulaşımını saran yasal kabuk, doğrudan ya da dolaylı, sektörle ilgili kurumsal (işletim, yönetim, denetim) yönerge, kararnameler, vb. düzenlemelerden oluşur. Yurttaşın ulaşımı kullanma kuralları ve hakları da ayrıca değişik başlıklar altında düzenlenmiştir. Aşağıda verilen liste Türkiye’de Cumhuriyetin kuruluşundan bu yana kent ve kentiçi ulaşımı doğrudan ya da dolaylı olarak konu yapan yasal düzenlemeleri ulaşım odaklı olarak içermektedir. Tarih sırasına göre verilmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti’nin Kabul Ettiği Bazı Uluslar Arası Düzenlemeler

International Conventions

KABU L	SÖZLEŞME	TÜRKİYE ONAY
?	Demiryolları Teknik Birliği Hakkında Mukavele	1935
1923	Boğazlar rejimi hakkında Montreaux’de 20 Temmuz 1936 Tarihinde İmza Edilen Mukavele	1936
1926	Otomobil Seyriseferine Dair Beynelminel Mukavele	1933
1931	Yol İşaretlerinin Tevhidi Hakkında Mukavele	1934
1931	Ecnebi Otomobil Arabalarının Tabi Olacakları Mali Mükellefiyet Hakkında Mukavele	1934
1933	Demiryolu ile Eşya Nakliyatı Hakkında Mukavele	1951
1949	Karayolları Trafik Sözleşmesi	1955
1952	Demiryolu ile Milletlerarası Yolcu ve Eşya Nakline Dair (Cim) ve (Civ) Antlaşmalarına Yapılan Ekler	1956
x1954	Avrupa Kültür Anlaşması	1957
1958	Motorlu Kara Taşıtlı Araçları Malzeme ve Aksamının Onayı ve Bu Onayın Karşılıklı Tanınması İçin Müşterek Koşulların Kabulüne Dair Andlaşmaya İhtirazi Kaydın Konulması	1999
1966	Yolcuların Ölmleri ve Yaralanmaları Halinde Demiryollarının Sorumluluğu Hakkında Antlaşma	1969
1967	Tarifeli Hava Seferleri İçin Ücret Tarifesi Saptanmasına İlişkin Yöntemler Hususunda Uluslar arası Antlaşma	1977
1972	Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme	1982
1980	Uluslar Arası Demiryolu Taşımlarına İlişkin Sözleşme	1999
1983	Uzun Menzilli Sınır Ötesi Hava Kirlenmesi Sözleşmesi	1982
1985	Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Viyana Sözleşmesi	1990
1985	Avrupa Mimari mirasının Korunması Sözleşmesi	1989
1985	Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartı	1991
1987	Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü	1990
1990	Uluslar Arası Demiryolu Taşımlarına İlişkin Sözleşmenin (COTIF) Birinci ve İkinci Ekleri ile COTIF’de Değişiklik Öngören Protokol	1985
1992	Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi	2004
1969	Petrol Kirliliğinden Doğan Zararın Hukuki Sorumluluğu ile İlgili Uluslararası Sözleşme	2000
1992	Petrol Kirliliği Zararının Tazmini İçin Bir Uluslar Arası Fonun Kurulması ile İlgili Uluslar Arası Sözleşmeye	2000

1992	Avrupa Arkeolojik Mirasının Korunması Sözleşmesi (Değiştirilmiş Şekli)	1999
1992	Ozon Tabakasını İncelten Maddelere Dair Montreal Protokolü Kopenhag Değişikliklerinin Onaylanması	1995
1992	Otobüs ve Otokarlarla Uluslar Arası Arazi Yolcu Taşımacılığı Anlaşmasının Onaylanması Hakkında Karar	2004
1996	Avrupa Sosyal Şartı-Değiştirilmiş Şekli	
1999	Motorlu Taşıtlar Açısından hukuki Sorumluluğa Karşı Zorunlu Sigortaya dair Avrupa Sözleşmesi	2000
2000	Avrupa Peyzaj Sözleşmesi	2003

Kentsel yerleşim ve ulaşımı düzenleyen yasa ve yönetmelikler

Kentsel yerleşim ve ulaşımı düzenleyen yasalar

National Contracts

SAYI	YASA	TARİH
394	HAFTA TATİLİ HAKKINDA KANUN	21 Kânunusani 1340
486	UMURU BELEDİYEYE MÜTEALLİK AHKAMI CEZAYİE HAKKINDA KANUN	17 Mayıs 1340
506	ANADOLU DEMİRYOLLARININ MÜBAYAASINA VE MÜDİRİYETİ UMUMİYESİNİN TEŞKİLAT VE VEZİFESİNE DAİR KANUN	24 Mayıs 1340
618	LİMANLAR KANUNU	20 Nisan 1341
697	GÜNÜN YİRMİ DÖRT SAATE TAKSİMİNE DAİR KANUN	2 Kânunusani 1926
698	TAKVİMDE TARİH MEBDEİNİN TEBDİLİ HAKKINDA KANUN	2 Kânunusani 1926
1147	ŞİMENDİFERLERDE NAKLİ MEMNU OLAN MEVADDİ İNFİLAKİYENİN NAKLİNE MÜSAADE HAKKINDA KANUN	18 Temmuz 1927
1580	BELEDİYE KANUNU	14 Nisan 1930
2819	ELEKTRİK İŞLERİ ETÜD İDARESİ TEŞKİLİNE DAİR KANUN	24 Haziran 1935
3004	İSKELELERİN NE SURETLE İDARE EDİLECEĞİNE DAİR KANUN	13 Haziran 1936
3056	24 TEMMUZ 1923 TARİHİNDE LOZAN'DA İMZA EDİLEN BOĞAZLARIN TABİ OLACAĞI USULE DAİR MUKAVELENAME' NİN YERİNE KAİM OLMAK ÜZERE 20 TEMMUZ 1936 TARİHİNDE MONTREUX'DE İMZA EDİLMİŞ BULUNAN YENİ MUKAVELENAMENİN TASDİKINA DAİR KANUN	5 Ağustos 1936
3201	EMNİYET TEŞKİLAT KANUNU	12 Haziran 1937
3241	EREĞLİ ŞİRKETİNDEN ALINAN, LİMAN, DEMİRYOLU VE MADENLERLE KOZLU VE KİLİMLİ DEMİRYOLLARININ İŞLETİLMESİ VE HAVZADAKİ DENİZ İŞLERİNİN İNHİSAR ALTINA ALINMASI HAKKINDA KANUN	24 Haziran 1937
3282	DEVLET DEMİRYOLLARI VE LİMANLARI UMUMİ İDARESİNİN TEŞKİLAT VE VAZİFELERİNE DAİR OLAN 1042 SAYILI KANUNUN 25 İNCİ MADDESİNİN TADİLİ HAKKINDA KANUN	25 Kânunuevvel 1937
3458	MÜHENDİSLİK VE MİMARLIK HAKKINDA KANUN	28 Haziran 1938
3533	UMUMİ MÜLHAK VE HUSUSİ BÜTÇELERLE İDARE EDİLEN DAİRELER VE BELEDİYELERLE SERMAYESİNİN TAMAMI DEVLETE VEYA BELEDİYE VEYA HUSUSİ İDARELERE AİD DAİRE VE MÜESSESELER ARASINDAKİ İHTİLAFLARIN TAHKİM YOLUYLA HALLİ HAKKINDA KANUN	16 Temmuz 1938
3645	İSTANBUL ELEKTRİK, TRAMVAY VE TÜNEL İDARELERİ TEŞKİLAT VE TEŞİSATININ İSTANBUL BELEDİYESİNE DEVRİNE DAİR KANUN	22 Haziran 1939
4325	ANKARA ELEKTRİK VE HAVAGAZI VE ADANA ELEKTRİK MÜESSESELERİNİN İDARE VE İŞLETMELERİ HAKKINDA KANUN	26 Kanunuevvel 1942
4483	İZMİR TRAMVAY VE ELEKTRİK TÜRK ANONİM ŞİRKETİ İMTİYAZIYLA TEŞİSATININ SATIN ALINMASINA DAİR MUKAVELENİN TASDİKİ VE BU MÜESSESENİN İŞLETİLMESİ HAKKINDA KANUN	24 Temmuz 1943
4759	İLLER BANKASI KANUNU	23 Haziran 1945
4762	"İSTANBUL HAVAGAZI VE ELEKTRİK VE TEŞEBBÜSATI SİNAYİYE TÜRK ANONİM ŞİRKETİ" Nİ SATIN ALMA SÖZLEŞMESİNİN ONANMASINA VE "İSTANBUL ELEKTRİK, TRAMVAY VE TÜNEL İŞLETMELERİ İDARESİ" NE DEVRİNE DAİR KANUN	28 Haziran 1945
4768	ELEKTRİK İŞLETME MÜESSESELERİ HAKKINDA KANUN	3 Temmuz 1945
4837	İŞ VE İŞÇİ BULMA KURUMU KURULUŞ VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN	25 Ocak 1946
5016	MİLLETLERARASI PARA FONU İLE MİLLETLERARASI İMAR VE KALKINMA BANKASINA KATILMAK İÇİN HÜKÜMETE YETKİ VERİLMESİNE DAİR KANUN	25 Şubat 1947
5123	TÜRKİYE HÜKÜMETİ İLE AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ HÜKÜMETİ ARASINDA 12 TEMMUZ 1947 TARİHİNDE ANKARA'DA İMZALANAN " TÜRKİYE 'YE YAPILACAK YARDIM HAKKINDA ANLAŞMA" NİN ONANMASINA DAİR KANUN	5 Eylül 1947
5434	TÜRKİYE CUMHURİYETİ EMEKLİ SANDIĞI KANUNU	17 Haziran 1949
5442	İL İDARESİ KANUNU	18 Haziran 1949
5521	İŞ MAHKEMELERİ KANUNU	4 Şubat 1950
5539	KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KURULUŞ VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN	16 Şubat 1950

5582	MARSHALL PLANI (AVRUPA KALKINMASI PROGRAMI) ÇERÇEVESİ DAHİLİNDE ELDE EDİLECEK YARDIMLARIN BÜTÇE VE HAZİNE HESAPLARINA İNTİKAL ŞEKLİNE İLİŞKİN KANUN	4 Mart 1950
5775	LİMANLARIN İNŞA, TEVSİ, İSLAH VE TEÇHİZİNE DAİR KANUN	1 Haziran 1951
6224	YABANCI SERMAYEYİ TEŞVİK KANUNU	23 Ocak 1954
6235	TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI BİRLİĞİ KANUNU	4 Şubat 1954
6237	LİMANLAR İNŞAATI HAKKINDA KANUN	4 Şubat 1954
6301	ÖĞLE DİNLENMESİ KANUNU	8 Mart 1954
6326	PETROL KANUNU	16 Mart 1954
6349	İSTANBUL BİRLEŞİK İDARESİNİN AYRILMASI HAKKINDA KANUN	18 Mart 1954
7126	SİVİL SAVUNMA KANUNU	13 Haziran 1958
53	DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜNÜN GÖREV; YETKİ VE KURULUŞU HAKKINDA KANUN	23 Haziran 1962
132	TÜRK STANDARTLARI ENSTİTÜSÜ KURULUŞ KANUNU	22 Kasım 1960
193	GELİR VERGİSİ KANUNU (GVK.)	6 Ocak 1961
197	MOTORLU TAŞITLAR VERGİSİ KANUNU	23 Şubat 1963
213	VERGİ USUL KANUNU (VUK.)	10 Ocak 1961
237	TAŞIT KANUNU	12 Ocak 1961
277	5237 SAYILI BELEDİYE GELİRLERİ KANUNU İLE DİĞER KANUNLARLA, BELEDİYELERE VERİLEN PAYLARIN BELEDİYE VERGİ VE RESİMLERİ HÜKMÜNDE OLDUĞUNA DAİR KANUN	24 Temmuz 1963
403	TÜRK VATANDAŞLIĞI KANUNU	22 Şubat 1964
634	KAT MÜLKİYETİ KANUNU	2 Temmuz 1965
657	DEVLET MEMURLARI KANUNU	20 Temmuz 1965
697	ULAŞTIRMA VE HABERLEŞME HİZMETLERİNİN OLAĞANÜSTÜ HALLERDE VE SAVAŞTA NE SURETLE YÜRÜTÜLECEĞİNE DAİR KANUN	26 Temmuz 1965
711	NÖBETÇİ MEMURLUĞU KURULMASI VE OLAĞANÜSTÜ HALTATBİKATLARINDA MESAİNİN 24 SAAT DEVAMINI SAĞLAYAN KANUN	29 Ocak 1966
775	GECEKONDU KANUNU	30 Temmuz 1966
832	SAYIŞTAY KANUNU	27 Şubat 1967
933	KALKINMA PLANININ UYGULANMASI ESASLARINA DAİR KANUN	11 Ağustos 1967
1319	EMLAK VERGİSİ KANUNU	11 Ağustos 1970
1475	İŞ KANUNU	1 Eylül 1971
1516	İSTANBUL BOĞAZ KÖPRÜSÜ VE ÇEVRE YOLU PROJESİ SAHASINDAKİ GECEKONDULARIN TASFİYESİ HAKKINDA KANUN	12 Şubat 1972
1587	NÜFUS KANUNU	16 Mayıs 1972
1593	ERİŞME KONTROLLU KARAYOLLARI KANUNU	11 Haziran 1972
1618	SEYAHAT ACENTALARI VE SEYAHAT ACENTALARI BİRLİĞİ KANUNU	28 Eylül 1972
1738	SEYİR VE HİDROGRAFI HİZMETLERİ KANUNU	7 Haziran 1973
1902	BELEDİYELERİN, BELEDİYELERE BAĞLI MÜESSESE VE İŞLETMELERİN, KÖY TÜZEL KİŞİLİKLERİNİN, KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİNİN VE TEKEL GENEL MÜDÜRLÜĞÜNÜN BİR KISMI BORÇLARININ TAHKİMİ HAKKINDA KANUN	31 Mayıs 1975
1938	CUMHURİYETİN 50 NCİ YILI NEDENİYLE ÇIKARILAN 1803 SAYILI AF KANUNUNDAN KİSMEN YARARLANAN SOFÖR VEYA SÜRÜCÜLERİN MESLEKLERİNİ İCRA EDEBİLECEKLERİNE DAİR KANUN	5 Mart 1976
2380	BELEDİYELERE VE İL ÖZEL İDARELERİNE GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİNDEN PAY VERİLMESİ HAKKINDA KANUN	5 Şubat 1981
2429	ULUSAL BAYRAM VE GENEL TATİLLER HAKKINDA KANUN	19 Mart 1981
2443	DEVLET DENETLEME KURULU KURULMASI HAKKINDA KANUN	3 Nisan 1981
2464	BELEDİYE GELİRLERİ KANUNU	29 Mayıs 1981
2531	KAMU GÖREVLERİNDEN AYRILANLARIN YAPAMAYACAKLARI İŞLER HAKKINDA KANUN	6 Ekim 1981
2560	İSTANBUL SU VE KANALİZASYON İDARESİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KURULUŞ VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN	23 Kasım 1981
2576	BÖLGE İDARE MAHKEMELERİ, İDARE MAHKEMELERİ VE VERGİ MAHKEMELERİNİN KURULUŞU VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN	20 Ocak 1982
2577	İDARİ YARGILAMA USULÜ KANUNU	20 Ocak 1982
2581	DENİZ TİCARET FİLOSUNUN GELİŞTİRİLMESİ VE GEMİ İNŞA TESİSLERİNİN TEŞVİKİ HAKKINDA KANUN	21 Ocak 1982
2634	TURİZMİ TEŞVİK KANUNU	16 Mart 1982
2674	KARASULARI KANUNU	29 Mayıs 1982
2692	SAHİL GÜVENLİK KOMUTANLIĞI KANUNU	13 Temmuz 1982
2709	TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI (1982)	9 Kasım 1982
2821	SENDİKALAR KANUNU	7 Mayıs 1983
2822	TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ GREV VE LOKAVT KANUNU	7 Mayıs 1983
2827	NÜFUS PLANLAMASI HAKKINDA KANUN	27 Mayıs 1983
2863	KÜLTÜR VE TABİAT VARLIKLARINI KORUMA KANUNU	23 Temmuz 1983
2872	ÇEVRE KANUNU	11 Ağustos 1983
2873	MİLLİ PARKLAR KANUNU	11 Ağustos 1983
2886	DEVLET İHALE KANUNU	10 Eylül 1983
2918	KARAYOLLARI TRAFİK KANUNU	18 Ekim 1983
2920	TÜRK SİVİL HAVACILIK KANUNU	19 Ekim 1983
2941	SEFERBERLİK VE SAVAŞ HALİ KANUNU	8 Kasım 1983
2942	KAMULAŞTIRMA KANUNU	8 Kasım 1983
2960	BOĞAZIÇI KANUNU	22 Kasım 1983

2972	MAHALLİ İDARELER İLE MAHALLE MUHTARLIKLARI VE İHTİYAR HEYETLERİ SEÇİMİ HAKKINDA KANUN	18 Ocak 1984
2981	İMAR VE GECEKONU MEVZUATINA AYKIRI YAPILARA UYGULANACAK BAZI İŞLEMLER VE 6785 SAYILI İMAR KANUNUN BİR MADDESİNİN DEĞİŞTİRİLMESİ HAKKINDA KANUN	8 Mart 1984
2985	TOPLU KONUT KANUNU	17 Mart 1984
3030	BÜYÜK ŞEHİR BELEDİYELERİNİN YÖNETİMİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜ HAKKINDA KANUN	9 Temmuz 1984
3065	KATMA DEĞER VERGİSİ KANUNU	2 Kasım 1984
3067	KALKINMA PLANLARININ YÜRÜRLÜĞE KONMASI VE BÜTÜNLÜĞÜN KORUNMASI HAKKINDA KANUN	6 Kasım 1984
3074	AKARYAKIT TÜKETİM VERGİSİ KANUNU	20 Kasım 1984
3082	KAMU YARARININ ZORUNLU KILDIĞI HALLERDE, KAMU HİZMETİ NİTELİĞİ USUL VE ESASLARI HAKKINDA KANUN	1 Aralık 1984
3096	TÜRKİYE ELEKTRİK KURUMU DIŞINDAKİ KURULUŞLARIN ELEKTRİK ÜRETİMİ, İLETİMİ, DAĞITIMI VE TİCARETİ İLE GÖREVLENDİRİLMESİ HAKKINDA KANUN	19 Aralık 1984
3194	İMAR KANUNU	9 Mayıs 1985
3320	MEMURLAR VE İŞÇİLER İLE BUNLARIN EMEKLİLERİNE KONUT EDİNDİRME YARDIMI YAPILMASI HAKKINDA KANUN	22 Kasım 1986
3348	ULAŞTIRMA BAKANLIĞININ TEŞKİLAT VE GÖREVLERİ HAKKINDA KANUN	17 Nisan 1987
3378	DOĞAL GAZIN KULLANIMI HAKKINDA BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR YETKİ KANUNU	17 Haziran 1987
3417	ÇALIŞANLARIN TASARRUFA TEŞVİK EDİLMESİ VE BU TASARRUFLARIN DEĞERLENDİRİLMESİNE DAİR KANUN	18 Mart 1988
3465	KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ DIŞINDAKİ KURULUŞLARIN ERİŞME KONTROLLÜ KARAYOLU (OTOYOL) YAPIMI, BAKIMI VE İŞLETİLMESİ İLE GÖREVLENDİRİLMESİ HAKKINDA KANUN	2 Haziran 1988
3472	DEVLET MEMURLARI İLE DİĞER KAMU GÖREVLİLERİNİN AYLIKLARININ ÖDEME ZAMANININ DEĞİŞTİRİLMESİNE DAİR 9.9.1987 TARİH VE 289 SAYILI KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN KABULÜNE DAİR KANUN	4 Ekim 1988
3473	MUHAFAZASINA LÜZUM KALMAYAN EVRAK VE MALZEMENİN YOK EDİLMESİ HAKKINDA KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMENİN DEĞİŞTİRİLEREK KABULÜ HAKKINDA KANUN	4 Ekim 1988
3497	KARA SINIRLARININ KORUNMASI VE GÜVENLİĞİ HAKKINDA KANUN	22 Kasım 1988
3516	ÖLÇÜLER VE AYAR KANUNU	21 Ocak 1989
3796	İSTANBUL KENTİNDE YAPILACAK OLİMPİYAT OYUNLARI KANUNU	5 Mayıs 1992
3996	BAZI YATIRIM VE HİZMETLERİN YAP-İŞLET-DEVRET MODELİ ÇERÇEVESİNDE YAPTIRILMASI HAKKINDAN KANUN	13 Haziran 1994
4046	ÖZELLEŞTİRME UYGULAMALARININ DÜZENLENMESİNE VE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR KANUN	27 Kasım 1994
4070	HAZİNEYE AİT TARIM ARAZİLERİNİN SATIŞI HAKKINDA KANUN	19 Şubat 1995
4123	TABİİ AFET NEDENİYLE MEYDANA GELEN HASAR VE TAHRİBATA İLİŞKİN HİZMETLERİN YÜRÜTÜLMESİNE DAİR KANUN	25 Temmuz 1995
4182	KAMU KURUM VE KURULUŞLARININ TAŞINMAZ MALLARININ SATIŞI HAKKINDA KANUN	12 Eylül 1996
4501	KAMU HİZMETLERİ İLE İLGİLİ İMTİYAZ ŞARTLAŞMA VE SÖZLEŞMELERİNDEN DOĞAN UYUŞMAZLIKLARDA TAHKİM YOLUNA BAŞVURULMASI HALİNDE UYULMASI GEREKEN İLKELERE DAİR KANUN	22 Ocak 2000
4562	ORGANİZE SANAYİ BÖLGELERİ KANUNU	15 Nisan 2000
4588	KAMU KURUM VE KURULUŞLARININ TEŞKİLAT, GÖREV VE YETKİLERİNE İLİŞKİN KONULARLA KAMU PERSONELİ ARASINDAKİ ÜCRET DENGESİZLİKLERİNİN GİDERİLMESİ VE KAMU MALİ YÖNETİMİNDE DİSİPLİNİN SAĞLANMASI İÇİN YAPILACAK DÜZENLEMELER HAKKINDA YETKİ KANUNU	
4688	KAMU GÖREVLİLERİ SENDİKALARI KANUNU	12 Temmuz 2001
4734	KAMU İHALE KANUNU	22 Ocak 2002
4735	KAMU İHALE SÖZLEŞMELERİ KANUNU	22 Şubat 2002
4736	KAMU KURUM VE KURULUŞLARININ ÜRETTİKLERİ MAL VE HİZMET TARİFELERİ İLE BAZI KANUNLARDA DEĞİŞİKLİK YAPILMASI HAKKINDA KANUN	19.01.2002
4760	ÖZEL TÜKETİM VERGİSİ KANUNU	12 Haziran 2002
4925	KARAYOLU TAŞIMA KANUNU	19 Temmuz 2003
4982	BİLGİ EDİNME HAKKI KANUNU	24 Ekim 2003
5015	PETROL PİYASASI KANUNU	20 Aralık 2003
5018	KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU	24 Aralık 2003
5070	ELEKTRONİK İMZA KANUNU	23 Ocak 2004
5216	BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ KANUNU	23 Temmuz 2004
5302	İL ÖZEL İDARESİ KANUNU	4 Mart 2005
5346	YENİLENEBİLİR ENERJİ KAYNAKLARININ ELEKTRİK ENERJİSİ ÜRETİMİ AMAÇLI KULLANIMINA İLİŞKİN KANUN	18 Mayıs 2005
5355	MAHALLİ İDARE BİRLİKLERİ KANUNU	11.06.2005
5378	ÖZÜRLÜLER VE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE	7 Temmuz 2005
5393	BELEDİYE KANUNU	13 Temmuz 2005
5429	TÜRKİYE İSTATİSTİK KANUNU	18 Kasım 2005
5436	KAMU MALİ YÖNETİMİ VE KONTROL KANUNU İLE BAZI KANUN VE KANUN HÜKMÜNDE KARARNAMELERDE DEĞİŞİKLİK YAP...	24 Aralık 2005
5706	İSTANBUL 2010 AVRUPA KÜLTÜR BAŞKENTİ HAKKINDA KANUN	14 Ekim 2007

5746	ARAŞTIRMA VE GELİŞTİRME FAALİYETLERİNİN DESTEKLENMESİ HAKKINDA KANUN	12 Mart 2008
5779	İL ÖZEL İDARELERİNE VE BELEDİYELERE GENEL BÜTÇE VERGİ GELİRLERİNDEN PAY VERİLMESİ HAKKINDA KANUN	15 Temmuz 2008

İETT Kuruluşu Öncesinde İstanbul Ulaşımı, Havagazı, Elektrikle İlgili Belgeler Listesi Historical Documents

Aşağıda listelenen belgeler tam metin olarak Osman Nuri Ergin'in *Mecelle-i Umur-ı Belediye* adlı 8 ciltlik dev yapıtında (1995, İBB Yayınları, İstanbul) yer almaktadır.

BELGENİN ADI	CİLT	SAYFA	TARİH
<i>Dolmabahçe Gazhanesi'nin Şehremaneti'ne Devri hakkında Kanun-ı Muvakkat</i>	4	2024	(20 Muharrem 1331/1912 - 17 Kanunievvel 1329)
<i>Dolmabahçe Gazhanesi'nin Şehremaneti'ne Devri Hakkında Mukavelename</i>	4	2024	(23 Haziran 1329/1913)
<i>Dersaadet'te Tramvay Tesis ve İnşasına Dair Mukavelename</i>	5	2398	(22 Cumadelula 1286 ve 18/30 Ağustos 1285/1869)
<i>Dersaadet'te Tramvay Tesis ve İnşasına Dair Şartname</i>	5	2401	(22 Cumadelula 1286 ve 18/30 Ağustos 1285/1869)
<i>İstanbul Tramvay Şirketi Nizamname-i Esasisi</i>	5	2408	(18 Zilka'de 1286/1870)
<i>Şehremanet-i Behriyesiyle Tramvay Şirketi Beyninde Ta-ati Olunan Mukavele-i Munzamma</i>	5	2417	(4 Muharrem 1288 ve 13 Mart 1287/1871)
<i>Dersaadet'te Müceddeden İnşa ve Tesis Olunacak Tramvay Hatlarına Dair Mukavelename</i>	5	2418	(2 Ramazan 1298 ve 16/28 Temmuz 1297/1881)
<i>Dersaadet'de İnşa Olunacak Tramvay Hatlarına Dair Şartname</i>	5	2420	(2 Ramazan 1298 ve 16-28 Temmuz 1297/1881)
<i>Dersaadet Tramvay Şirketi Müddet-i İmtiyazıyesinin Temdidi ve Bazı Hutut-ı Cedide İnşası Hakkında Mukavelename</i>	5	2425	(17 Zilhicce 1324 ve 18/31 Kanunisani 1322/1907)
<i>Dersaadet Tramvay Şirketi Hututunda Kudret-i Elektrikiyye İsti-maline Dair Mukavelename</i>	5	2429	(17 Muharrem 1329 ve 5 Kanunisani 1326/1911)
<i>Mukavelenamenin Altıncı Maddesinde Mevzubahis Olan Cetvel</i>	5	2443	(17 Muharrem 1329 ve 5 Kanunisani 1326/1911)
<i>Dersaadet Tramvay Şirketi Hututunda Kudret-i Elektrikiyye İsti-maline Dair Şartname</i>	5	2449	(17 Muharrem 1329 ve 5 Kanunisani 1326/1910)
<i>Dersaadet Tramvay Şirketi Hututunda Kudret-i Elektrikiyye İsti-maline Mütedair 17 Muharrem 1329/1913 Tarihli Şartnamenin 9'uncu Madde-i Mu'addilesi</i>	5	2457	(28 Zilhicce 1329 ve 7 Kanunievvel 1327)
<i>Dersaadet Tramvay Şirketi Hututunda Kudret-i Elektrikiyye İsti-maline Mütedair 17 Muharrem 1329/1911 Tarihli Şartnamenin 12'inci ve Şartnamenin 11'inci Madde-i Mu'addileleri</i>	5	2458	(10 Safer 1330 ve 17 Kanunisani 1327/1911)
<i>Dersaadet Tramvayları Hutut-i Cedidesi İmtiyazı Hakkında 8/21 Kanunisani 1326/1911 Tarihli Mukavelenameye Müzeyyil Mukavelename</i>	5	2460	(5 Cemaziyelahir 1330 ve 9 mayıs 1328/1912)
<i>Tramvayların Umur-ı Zabıta Nizamnamesi</i>	5	2466	(26 Rebiülahir 1332 ve 11 Mart 1330/1914)
<i>Üsküdar-Alemdağı Tramvayı</i>	5	2486	(27 Nisan 1329)
<i>Tünel İmtiyazı Hakkında Ferman-ı Ali</i>	5	s.2489	(29 Safer 1286/1870)

<i>Tünel Şirketinin Mukavelenamesi</i>	5	2490	(2 Şaban 1286 ve 25/6 Teşrinisani 1285/1869)
<i>Tünel Şirketinin Şartnamesi</i>	5	2490	(2 Şaban 1286 ve 25/6 Teşrinisani 1285/1869)
<i>Tünel Şirketinin Mukavele Senedi</i>	5	2499	
<i>Tünel Şirketinin Nizamname-i Dahilisi</i>	5	2500	(25 Muharrem 1289 ve 23 Mart 1288)
<i>Tünel İmtiyazının Elli Sene Müddetle Temdidi Hakkındaki Ferman-ı Ali</i>	5	2517	(14 Zilkade 1317 ve 2 mart 1316)
<i>Tünel Şirketi İmtiyazının Yetmiş Beş Sene Müddetle Temdidi Hakkındaki Ferman-ı Ali</i>	5	2521	(29 Ramazan 1322/1907)
<i>Tünel Şirketi İmtiyazının Yetmiş Beş Sene Müddetle Temdidine Dair Mukavelename</i>	5	2524	(27 Ramazan 1322/1907 ve 22 Teşrinisani 1320-5 Kanunievvel 1904)
<i>Karaköy'den Taksim'e ve Oradan Boğaziçi'nin Rumelifeneri'ne Müntehi Olmak Üzere Elektrikli Bir Demiryolu İnşa ve İşletilmesi İmtiyazı Hakkında İrade-i Seniyye</i>	5	2553	(19 Rebiülevvel 1330/1912 ve 25 Şubat 1327)
<i>Dersaadet Otobüs ve Omnibüs Osmanlı Anonim Şirketinin Suret-i Teşkili Hakkındaki İrade-i Seniyyeyi Mübelliğ Ticaret ve Nafia Nezareti'nin Tezkiresi</i>	5	2580	(23 Şubat 1325/1909)
<i>Dersaadet Otobüs ve Omnibüs Osmanlı Anonim Şirketinin Şartnamesi</i>	5	2582	
<i>Dersaadet Otobüs ve Omnibüs Osmanlı Anonim Şirketinin Nizamname-i Dahilisi</i>	5	2585	(20 Safer 1328 ve 18 Şubat 1325/1909)
<i>Dolmabahçe Gazhanesi</i>	5	2593	
<i>Dolmabahçe Gazhanesinin Şehremanetine Devri Hakkında Kanun-i Muvakkat</i>	5	2597	(20 Muharrem 1331 ve 17 Kanunievvel 1328/1912)
<i>Dolmabahçe Gazhanesinin Şehremanetine Devri Hakkında Mukavelename</i>	5	2597	(23 Haziran 1329/1912)
<i>İstanbul Şehrinin Beyoğlu ve Yeniköy Daire-i Belediyeleri Dahilindeki Mahallerine Havagazı Tevzi ve İcrası İmtiyazı Hakkında İrade-i Seniyye</i>	5	2599	(16 Rebiulevvel 1332 ve 30 Kanunisani 1329/1913)
<i>İstanbul Şehrinin Beyoğlu ve Yeniköy Daire-i Belediyeleri Dahilindeki Mahallerine Havagazı Tevzi ve İcrası Hakkında Mukavelename (ve) Şartname</i>	5	2599	(16 Rebiulevvel 1332 ve 30 Kanunisani 1329/1913)
<i>Yedikule Gazhanesi</i>	5	2633	
<i>İstanbul ve Havalisinin Havagazıyla Tenvirine Dair Şartname</i>	5	2636	(6 Zilhicce 1304 ve 13 Ağustos 1303/1887)
<i>Dersaadet ve Havalisinin Havagazıyla Tenvirine Dair Şartname</i>	5	2640	(6 Zilhicce 1304 ve 13 ağustos 1303/1887)
<i>İstanbul Şirket-i Tenviriyeye-i Osmaniyyesi Nizamname-i Dahilisi</i>	5	2643	(7 Nisan 1304/1888)
<i>Kadıköyü ve Üsküdar ile Boğaziçi'nin Anadolu Cihetinin Havagazıyla Tenvir İmtiyazına Dair Mukavelename</i>	5	2650	(21 Zilhicce 1308 ve 15 Temmuz 1307/1891)
<i>Kadıköyü ve Üsküdar ile Boğaziçi'nin Anadolu Cihetinin Havagazıyla Tenvir İmtiyazına Dair Şartname</i>	5	2655	(21 Zilhicce 1308 ve 15 Temmuz 1307/1891)

<i>Üsküdar-Kadıköyü Osmanlı Gaz Şirket-i Tenviriyyesinin Nizamname-i Dahilisi</i>	5	2659	(25 Teşrinisani 1307/1891)
<i>Gaz Depoları</i>	5	2668	
<i>Gaz Depolarının Tesis ve Küşadı Hakkındaki Mukarrerat</i>	5	2670	(9 Recep 1297/1880)
<i>Osmanlı Anonim Elektrik şirketi Nizamname-i Dahilisi</i>	5	2720	(25 Rebiülevvel 1329 ve 12 Mart 1327/1911)
<i>Kudret-i Elekrikiye Tevziatının Tabi Olacağı Şerait-i Fenniyyeyi Mübayyin Nizamname</i>	5	2729	
<i>Tramvay Hatları Altında İcra kılınacak Hafriyata Şirketin Bir Guna Muhalefete Hakkı Olamayacağı</i>	7	4062	(15 Teşrinievvel 1306/1890)
<i>Tramvay Güzergahında Hasbe-l-ameliyyat Bozulacak Kaldırımların Şirketçe Tamir Edileceği</i>	7	4066	(29 Teşrinisani 1330/1914)
<i>Tramvay Geçen Caddelerdeki Taşların Cihet-i Aidiyyeti</i>	8	4153	(23 Şubat 1331/1916)
<i>Dolmabahçe Gazhanesi Memurin ve Müstahdeminin Tekaiüd ve Ma'zuliyyet Kanunlarından İstifade Edecekleri</i>	8	4657	(15 Teşrinievvel 1330/1914)
<i>Dolmabahçe Gazhanesi Memurinine Ale'l-usul Ma'zuliyyet Maaşı Tahsisi</i>	7	4658	(15 Haziran 1334/1918)

Ücretsiz ve İndirimli Yolculuk Tarife Uygulamaları Free and Discounted Travel Desicions

TARİH	SAYI	KURUM	Ü/İ ³	KAPSAM
27.09.1932		İstanbul Tramvay Şirketi	Ü	İstanbul Tramvay Şirketi Tarife Uygulamaları Nizamnamesi'ne göre, ücretsiz yolcular : (üniformalı polis, kimlik gösteren sivil polis, kızılây memuru, umumi paso hamilleri, inzibat zabıt ve neferleri, kimlikli ve resmi giysili şirket memurları, 6 yaşından küçük çocuklar)
27.09.1932		İstanbul Tramvay Şirketi	İ	İstanbul Tramvay Şirketi Tarife Uygulamaları Nizamnamesi'ne göre, indirimli yolculuklar : (zabitan, efrad-ı zabitan, askeri mektep talebeleri, malüller, posta müvezzileri, posta baş memurları, hilal-i ahmer memurları, şehremaneti personeli, tecir memurları, pasolu mektep talebeleri)
16.06.1939	3645	TBMM Yasa	Ü	İETT personeli
21.03.1940	406	TBMM Yasa	Ü	Telefon müvezzileri, hat çavuşları, hat amelesi ve fen memurları
12.10.1948	323-948	Belediye Meclisi	İ	İstanbul Üniversite yüksek okul öğrencileri (öğretim ayları boyunca)
01.04.1949		Belediye Meclisi	Ü	Harp malülü, gazi
29.12.1949	253-949	Belediye Meclisi	İ	İstanbul yüksek okul öğrencileri (öğretim günleri boyunca)

³ Ü/İ: Ücretsiz/İndirimli

04.03.1950	5584	TBMM Yasa	Ü	Postacı ve dağıtıcılar
18.03.1950		Belediye Meclisi	Ü	İstanbul Belediye müfettişleri
06.04.1950		Belediye Meclisi	Ü	Yabancı gazete muhabirleri
13.08.1951		Belediye Meclisi	Ü	Emniyet mensupları
20.12.1951	8/ 297	Belediye Meclisi	Ü	İstanbul merkez komutanlığı inzibat, subay, astsubay ve erleri
11.03.1952		Belediye Meclisi	Ü	İstanbul hakimleri, müddeumumileri ve Adalet (adli tıp) doktorları
20.06.1952	952/ 296	Belediye Meclisi	İ	Taşralı öğrenciler (yaz tatilinde)
24.07.1953		Belediye Meclisi	Ü	Türk basın mensupları
10.02.1954	6245	TBMM Yasa	İ	Belediye sınırları içerisinde gezici görev yapan hizmetliler
22.02.1956		Belediye Meclisi	Ü	İçişleri Bakanlığı mülkiye müfettişleri, İstanbul Emniyet Başmüfettişliği mensupları
04.07.1956		Belediye Meclisi	Ü	İstanbul Belediye zabıta memurları
28.12.1956		Belediye Meclisi	Ü	Askeri hakimler
21.02.1958		Belediye Meclisi	Ü	Harp malülü, gaziler
28.03.1961	60/ 97	Belediye Meclisi	Ü	1. Ordu Komutanlığı trafik taburunun subay, astsubay ve erleri
23.05.1961	961/ 225	Belediye Meclisi	Ü	Subay, astsubay ve erler
16.07.1963	963/ 451	Belediye Meclisi	İ	Yabancı ülkedeki orta öğretim öğrencileri
28.02.1964	6/ 2760	Bakanlar Kurulu	Ü	Sarı basın kartı ve basın şeref kartı sahibi gazeteciler
12.03.1964	964/ 108	Belediye Meclisi	Ü	İstanbul Belediyesi Hesap İşleri Müdürlüğü şefleri, eğlence yerleri kontrolleri, İtfaiye Müdürlüğü personeli, vazife malülü polis emeklileri
12.01.1965	965/ 3	Belediye Meclisi	Ü	İstanbul Valisi ve Belediye Başkanı, Vilayet Meclisi umumi azaları, Belediye Meclis azaları, resmi ve sivil polis
01.07.1967		Belediye Meclisi	Ü	Ücretsiz yolculuk hakkının iptali
24.02.1968	1005	TBMM Yasa	Ü	İstiklal madalyası sahipleri ve refakatindeki eşleri
26.02.1970	350-551	Başbakanlık	Ü	Mavi basın kartı sahibi yabancı gazeteciler
13.05.1971	1402	TBMM Yasa	Ü	Sıkıyönetim görevlileri
28.08.1972	14920	İETT paso yönetmeliği	İ	Orta öğrenim ve yüksek okul öğrencileri
27.04.1976	1985	TBMM Yasa	Ü	Kore gazileri ve refakatindeki eşleri
09.11.1983	2943	TBMM Yasa	Ü	Kıbrıs gazileri ve refakatindeki eşleri
10.07.1985	1985/5-4	UKOME	Ü	Kamu toplu taşıma araçlarında ve Özel Halk Otobüslerinde ücretsiz taşınacak yolcuların saptanması
10.07.1985	1985/5-5	UKOME	Ü	Belediye Meclisi üyelerine denetim yetki belgesi verilmesi
13.11.1985	1985/9-2	UKOME	Ü	Sarı basın kartlarının Özel Halk Otobüslerinde de geçerli olması
12.01.1986		UKOME	İ	Öğretmenlerin indirimli ücret kategorisine sokulması
18.06.1986	1986/6-2	UKOME	Ü	İBB Teftiş Heyeti Müfettişleri
20.02.1986	1986/2.Ek 3	UKOME	İ	Hakim ve savcılar
21.11.1986	1986/11-34	UKOME	Ü	İETT otobüslerinde geçerli olan sarı basın kartlarının Özel Halk Otobüslerinde de geçerli olması
09.12.1987		İETT	Ü	Hakim ve savcılara ücretsiz servis otobüsü tahsisi
23.03.1989	1989/5-2	UKOME	İ	Emekli öğretmenler
17.04.1989	1989/ 6/ 1	UKOME	Ü	Görme özürlü
24.04.1989	1989-7-1	UKOME	Ü	% 40 bedensel özürlü
07.06.1989	1989/ 8/ 3	UKOME	İ	60 yaş üzeri memur emeklileri
24.07.1989	1989/11-6	UKOME	İ	60 yaşını dolduran memur emeklileri
28.03.1990	08.07.1990	UKOME	Ü	İBB Teftiş Heyeti müfettişlerine denetim kartı
26.09.1990	3660	TBMM Yasa	Ü	İstiklal Madalyası sahipleri ve eşleri
12.04.1991	3713	TBMM Yasa	Ü	Terörle savaşımlar ve eşleri
28.08.1991	3761	TBMM Yasa	Ü	İstiklal Madalyası sahipleri

16.10.1991	1991/16-2	UKOME	Ü	Büyükşehir Belediye Başkanlığında memur statüsündeki personelin, haftasonu tatili ve dini bayram günlerinde İETT otobüslerinden indirimli yararlanmaları
08.05.1992	02.05.1992	UKOME	Ü	75 kişilik İstiklal Madalyası varisleri
08.05.1992	01.05.1992	UKOME	Ü	Emekli ve muvazzaf askeri personeli korumakla görevli 200 özel koruma er ve erbaşların İETT işletmesindeki hat araçlarından ücretsiz yararlanmaları
22.07.1992	30.08.1992	UKOME	İ	60 yaşını dolduran SSK, Bağkur ve Emekli Sandığı emeklilerine İETT işletmesince verilen indirimli seyahat kartının, yanlış anlamaları önlemek açısından kapsamına açıklık getirilmesi
30.11.1992	1992/14-2	UKOME	Ü	Türk Cumhuriyetleri'nden ve Rusya Federasyonu'na bağlı özerk bölgelerden eğitim amacıyla Türkiye'ye davet edilen öğrencilere İETT araçlarından ücretsiz seyahat etme olanağının sağlanması
23.12.1992	1992/17-1	UKOME	Ü	Öğretmenlerin toplu taşıma araçlarından ve şehir tiyatrolarında gösterilen oyunlardan 1992 yılı sonuna kadar ücretsiz olarak yararlanmaları
07.07.1993	01.12.1993	UKOME	İ	İndirimli bilet uygulama yetkisinin belirlenmesi
04.08.1993	1993/14	UKOME	İ	60 yaşını geçmiş tüm vatandaşların indirimli İETT Seyahat Kartından yararlandırılması
01.10.1993	1993/16-1	UKOME	Ü	Bosna-Hersek Cumhuriyeti'nden savaş nedeniyle ülkemize gelen ve herhangi bir işte çalışmayan mültecilere ücretsiz paso verilmesi
16.12.1993	1993/19-29	UKOME	Ü	İETT Genel Müdürlüğünün ulaşım araçlarında ücretsiz seyahat eden 75 kişilik İstiklal Madalyası varislerinin 150 kişiye çıkartılması (İETT Encümen kararıyla).
11.07.1994	11.10.1994	UKOME	İ	İETT hatlarında kademeli taşımacılığa geçilmesi nedeniyle 10 km. den az olan İETT hatlarında indirimli tarife ile yolculuk yapılması. (Ertelendi).
11.07.1994	17.10.1994	UKOME	İ	İETT Genel Müdürlüğü'nün çeşitli bakanlıklar personeli için indirimli seyahat olanağının bu bakanlıklarca sübvansede edilmesi önerisi
08.09.1994	1994/14-6	UKOME	Ü	İETT Genel Müdürlüğü'nün 05.00-16.45 saatleri arasında yaptığı ücretsiz yolcu taşımacılığının kaldırılması
25.01.1995	1995/3	UKOME	Ü	65 yaşını dolduran ve İstanbul'da yaşayan tüm vatandaşların, Diyanet İşleri Başkanlığına bağlı din, genel idare ve eğitim veren hizmetlilerin, kuran kursu öğrencileri ve İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyelerde kadrolu olan özel koruma ve güvenlik görevlilerinin ücretsiz taşınması
28.02.1995	4082	TBMM Yasa	Ü	Harp malülü, gaziler ile şehit dul ve yetimleri
17.06.1995		UKOME	Ü	65 yaş üzeri
27.12.1995	1995/18-40	UKOME	Ü	Hesap işleri murakıplarına İETT otobüsleri Tünel ve ÖHO'lerinde denetim görevlisi yetki belgesi verilmesi
02.09.1996	18.12.1996	UKOME	Ü	K.K.K.'nda özel koruma hizmeti veren er ve erbaşlara 92/5-1 sayılı UKOME Kararı ile sağlanan İETT araçlarından faydalanma kontenjanının artırılması
14.11.1996	4404	TBMM Yasa	Ü	Terörle savaşıyanlar ve eşleri
06.12.1996	1996/16-1	UKOME	İ	Orman muhafaza memurlarının İETT araçlarından indirimli olarak yararlandırılması
30.05.1997	02.04.1997	UKOME	Ü	Muharip gazi eşlerinin İETT otobüslerinden ücretsiz olarak yararlanmaları
07.07.1997	03.08.1997	UKOME	Ü	Türkiye Muharip Gaziler Derneği'nin İstanbul Şubesi'nin, üyeleri için, ÖZ otobüslerinde de mevcut haklarıyla yolculuk yapmaları

08.10.1999	1999/14-3	UKOME	Ü	İETT Genel Müdürlüğü'nün otobüslerinde, İstanbul'da yaşayan 65 yaş üstü vatandaşların İETT ve ÖHO'nde (çift katlı otobüsler hariç) saat 10:00-16:00 arasında ücretsiz yolculuk yapmaları
28.07.2000	02.07.2000	UKOME	Ü	İstanbul İl Jandarma Komutanlığı'nın çeşitli hizmetler için sivil olarak görevlendirdikleri personele, 120 adet serbest seyahat kartı verilmesi
29.09.2000	03.10.2000	UKOME	Ü	İBB bünyesinde çalışan memur personelin İETT otobüslerinden ücretsiz yararlanmaları
22.12.2000	2000/13-2	UKOME		İETT Genel Müdürlüğü'nün 15 günlük <i>Mavi Akbil</i> ve <i>Haftalık Mavi Akbil</i> sistemi uygulaması
2001		UKOME		Günlük, haftalık, 15 günlük, aylık elektronik bilet (Akbil) abonman uygulamasının başlaması
01.08.2003		UKOME		Bilet ve aktarma entegrasyonunun yerel yönetim ulaşım işletmelerinin tümüne yaygınlaştırılması ve ücretsiz aktarma süresinin 90 dakikaya çıkarılması
01.08.2003		UKOME		Çift katlı otobüsler ve Özel Halk Otobüsleri (ÖHO) hariç yerel yönetime bağlı tüm ulaşım işletmelerinde geçerli olacak bilet ve ücret entegrasyonu uygulamasına başlanması
01.10.2004		UKOME	Ü	İstanbul köy ve mahalle muhtarlarına ' <i>İETT Denetim Kartı</i> ' verilmesi
01.06.2006		UKOME	Ü	Özürllüler ve refakatçileri için ' <i>İETT Beyaz Kart</i> ' uygulamasının başlaması
01.07.2006		UKOME		Büyükşehir Belediyesince, ' <i>Tek bilet Akbil</i> ' uygulamasına geçilerek İETT ve Özel Halk Otobüsleri, Şehir Hatları Vapurları, Metro, Deniz Motorları ve Banliyö Trenlerinin entegre edilmesi ve sistemde <i>Mavi Akbil</i> 'in geçerli olması
01.01.2008		UKOME		İETT'de kâğıt biletin tarihe karışarak yerine beş biletlik kart ' <i>Beşi Biryerde</i> ' nin gelmesi
24.01.2008	14.01.2008	UKOME		İETT'nin kâğıt bilet uygulamasının kaldırılması ve 5 geçişlik kurumsal elektronik bilet uygulamasına geçilmesi

Ulaşım İlgili Ölçünler

Transportation Standarts in Türkiye

TÜRKİYE STANDARTI: SAYI/TARİH/STANDART ADI

TS 5648 28.03.1988

Benzin veya Dizel Motorlarından Kirletici Gazların Emisyonuna Göre Taşıtların Tip ve Kabul Deneyleri

TS 4236 28.03.1988

Motorlu Karayolu Taşıtlarının Gaz Kirleticileri İçin Emisyon Sınır Değerleri

TS 10623 12.01.1993

Hava Kalitesi - Dizel Motorlardan Kaynaklanan Kirletici Emisyonu -(Tonajı 3500 kg'dan Büyük Araçlar İçin)- Sınır Değerleri ve Kabul Deneyleri

TS 10779 30.01.2007

Tahribatsız Muayene-Akustik Emisyon-Terimler

TS 11510 01.10.1995

Motorlu Taşıtlar- Benzin Motorları- Servis İstasyonları- Egzos Emisyonu Ölçüm Cihazlarının Özellikleri- Yayılmış Kızılötesi Işın Analizör

TS EN 50121-2 03.9.1996

Elektromanyetik Uyumluluk-Demiryolu Uygulaması-Bölüm 2:Bütün Demiryolu Sisteminin Çevreye Emisyonu

TS ENV 50121-4 21.04.1998

Demiryolu Uygulamaları-Elektromanyetik Uyumluluk Bölüm4: Sinyalizasyon ve Haberleşme Cihazlarının Emisyon ve Bağışıklığı

TS EN ISO 8178-1 11.04.2000

Pistonlu İçten Yanmalı Motorlar- Egzos Emisyonu Ölçümü -Bölüm 1: Egzos Emisyonlarındaki Gaz ve Parçacıkların Motor Dinamometresinde Ölçülmesi

TS EN ISO 8178-2 03.04.2002

Pistonlu İçten Yanmalı Motorlar- Egzoz Emisyonunu Ölçme- Bölüm 2: Gaz ve Parçacık Halindeki Egzoz Emisyonlarını Sahada Ölçme

TS EN ISO 8178-4 03.04.2002

Pistonlu İçten Yanmalı Motorlar- Egzoz Emisyonunu Ölçme- Bölüm 4: Farklı Motor Uygulamaları İçin Deney Çevrimleri

TSE ECE R 49:1997 01.01.1997

Motordan Çıkan Kirleticilerin Emisyonu Konusunda Sıkıştırma Ateşlemeli Motorların (C.I) ve Sıkıştırma Ateşlemeli Motorlar (C.I) ile Donatılmış Taşıtların Onayı ile İlgili Hükümler

TS ISO 8178-7 12.04.1999

Pistonlu İçten Yanmalı Motorlar - Egzoz Emisyonunu Ölçme - Bölüm 7: Motor Ailesinin Belirlenmesi

TS ISO 8178-8 21.03.2000

Pistonlu İçten Yanmalı Motorlar - Egzoz Emisyonunu Ölçme - Bölüm 8: Motor Grubunun Belirlenmesi

TSE- ECE- R 15:2000 01.01.2000

Motorlu Taşıtlar Pozitif Ateşlemeli veya Sıkıştırma Tutuşturmalı Motorlu Taşıtların Motordan Kaynaklanan Gaz Emisyonlarına İlişkin Onayı İçeren Hükümler- Kıvılcım Ateşlemeli Motorların Güç Ölçüm Metodu- Taşıtların Yakıt Tüketimlerini Ölçme Metodu

TSE- ECE R 51:1998 01.01.1998

Motorlu Taşıtlar Gürültü Emisyonları Konusunda En Az Dört Tekerleğe Sahip Motorlu Taşıtların Onayı İle İlgili Hükümler

TSE ECE R 83:1998 01.01.1998

Motorlu Taşıtlar Motor Yakıt Özelliklerine Göre Kirleticilerin Emisyonları Konusunda Taşıtların Onayı İle İlgili Hükümler

TSE ECE R 96:1998 01.01.1998

Motorlu Taşıtlar Motordan Kaynaklanan Kirleticilerin Emisyonları Konusunda Tarım ve Orman Traktörlerine Takılan Sıkıştırma Ateşlemeli Motorların Onayı İle İlgili Hükümler

TSE ECE R 101:2000 01.01.2000

Motorlu Taşıtlar Yakıt Tüketimi ve Karbon Dioksit Emisyonunun Ölçülmesi Konusunda İçten Yanmalı Motor İle Donatılmış Binek Otomobillerin Onayı İle İlgili Hükümler

TSE-EEC 80/1268:2000 01.01.2000

Konsey Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Motorlu Taşıtların Karbon Dioksit Emisyonları ve Yakıt Tüketimi İle İlgili 89/49/AT ve 93/116/AT Sayılı Yönetmelikler İle Değiştirilen 16 Aralık 1980 Tarih ve 80/1268/AT Sayılı Yönetmelik

TS ENV 12908 16.01.2001

Kurşun ve Kurşun Alaşımları-Kıvılcım Uyarımlı-Optik Emisyon Spektrometrisiyle (OES) Analiz

TSE-EEC 88/77 01.01.2001

Konsey Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Taşıtlarda Kullanılan Dizel Motorlardan Yayılan Kirletici Gaz ve Partiküllerinin Emisyonuna Karşı Alınan Tedbirlerle İlgili 3 Aralık 1987 Tarihli ve 88/77/AT Sayılı Yönetmelik

TS EN 50121-4 20.04.2001

Demiryolu Uygulamaları- Elektromanyetik Uyumluluk- Bölüm 4: Sinyalizasyon ve Haberleşme Cihazlarının Emisyon ve Bağışıklığı

Direktif : 96/48/EC

TS EN ISO 8178-5 06.11.2001

İçten Yanmalı Motorlar-Egzoz Emisyon Ölçümü Kısım 5 : Deney Yakıtları

TS EN 50121-5 07.03.2002

Demiryolu Uygulamaları - Elektromanyetik Uyumluluk - Bölüm 5: Sabit Güç Besleme Tesislerinin Ve Cihazlarının Emisyonu Ve Bağışıklığı

Direktif : 96/48/EC

TS EN ISO 8178-6 03.04.2002

Pistonlu İçten Yanmalı Motorlar- Egzoz Emisyonunu Ölçme- Bölüm 6: Ölçme Sonuçları ve Deney Raporu

TS ISO 8178-3 13.03.2007

Pistonlu içten yanmalı motorlar - Egzoz emisyonunun ölçülmesi - Bölüm 3 : Tarifler ve kararlı durumda egzoz gazı dumanı ölçme metotları

TS ISO 8178-9 17.04.2007

Pistonlu içten yanmalı motorlar-Egzoz emisyonunu ölçme-Bölüm 9: Geçiş şartları altında çalışan sıkıştırma ateşlemeli motorlardan kaynaklanan egzoz gazı emisyonlarının deney yatağı ölçmeleri için deney çevrimleri ve deney yöntemleri

ECE R 83:2006 27.01.2006

Motorlu Taşıtlar-Motor yakıtı özelliklerine göre kirleticilerin emisyonları konusunda taşıtların onayı ile ilgili hükümler

TS ISO 10478 13.04.2004

Petrol ürünleri – Yağ yakıtlarda alüminyum ve silisyum tayini – İndüktif olarak eşleşmiş plâzma emisyonu ve atomik absorpsiyon spektroskopisi yöntemleri

TS EN 50121-2 10.04.2002

Demiryolu Uygulamaları - Elektromanyetik Uyumluluk - Bölüm 2: Bütün Demiryolu Sisteminden Çevreye Emisyon

Direktif : 96/48/EC

TSE EC 2000/25 01.01.2001

Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Tarım ve Orman Traktörlerini Tahrik Etmek Üzere Tasarlanan Motorlardan Yayılan Gaz Emisyonları ve Parçacık Kirleticilere Karşı Alınacak Tedbirlere İlişkin 74/150/AT Konsey Yönetmeliğini Değiştiren 22 Mayıs 2000 Tarihli ve 2000/25/AT Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği

TSE EEC/72/306:2001 01.01.2001

Motorlu Taşıtlar - Taşıtlarda Kullanılan Dizel Motorlardan Çıkan Kirleticili Emisyonlarına Karşı Alınan Önlemler Konusunda 72/306/AT Sayılı Yönetmelik

TSE EC/98/69:2001 01.01.2001

Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Motorlu Taşıtlardan Yayılan Emisyonların Oluşturduğu Hava Kirliliğine Karşı Alınacak Tedbirler İle İlgili 70/220/AT Konsey Yönetmeliğini Değiştiren 1999/102/AT ve 2001/1/AT Sayılı Yönetmelikler İle Değiştirilen 13 Ekim 1998 Tarihli ve 98/69/AT Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği

TSE EC/98/77:2001 01.01.2001

Komision Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Motorlu Taşıtların Emisyonlarından Kaynaklanan Hava Kirliliğine Karşı Alınacak Tedbirler ile İlgili Üye Ülkelerin Yasalarının Yakınlaştırılmasına Dair 70/220/AT Konsey Yönetmeliğini Teknik İlerlemelere Uyarlayan 2 Aralık 1998 Tarihli ve 98/77/AT Sayılı Komisyon Yönetmeliği (Metin Avrupa Ekonomik Alanı (EEA) ile İlgilidir)

TSE EC/99/94:2001 01.01.2001

Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Yeni Otomobillerin Pazarlanması Konusunda Yakıt Ekonomisi ve Co2 Emisyonlarına Dair Tüketicilerin Bilgilendirilmesinin Sağlanması İle İlgili 13 Aralık 1999 Tarih ve 99/94/AT Sayılı Yönetmelik

TSE EC/1999/96:2001 01.01.2001

Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Motorlu Taşıtlarda Kullanılan Sıkıştırma Ateşlemeli Motorlardan Çıkan Gaz ve Parçacıkların ve Taşıtlarda Kullanılan Doğal Gaz veya Sıvılaştırılmış Petrol Gaz Yakıtlı Pozitif Ateşlemeli Motorlardan Çıkan Gaz Parçacıkların Emisyonlarına Karşı Alınacak Tedbirler İle İlgili Üye Ülkelerin Yasaların Yakınlaştırılmasına Dair 88/77/AT Sayılı Konsey Yönetmeliğini Değiştiren 13 Aralık 1999/96/AT Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği

TSE EC/2001-1:2001 01.01.2001

Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Motorlu Taşıtlardan Yayılan Emisyonlardan Kaynaklanan Hava Kirliliğine Karşı Alınacak Tedbirler İle İlgili ve 70/220/AT Konsey Yönetmeliğini Değiştiren 22 Ocak 2001 Tarihli ve 2001/1/EC Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği

TSE EC/1999/102:2001 01.01.2001

Komision Yönetmeliği Motorlu Taşıtlar Motorlu Taşıtlardan Yayılan Emisyonlardan Kaynaklanan Hava Kirliliğine Karşı Alınacak Tedbirler İle İlgili ve 70/220/AT Konsey Yönetmeliğini Teknik İlerlemelere Karşı Uyarlayan 15 Aralık 1999 Tarihli ve 1999/102/EC Sayılı Komisyon Yönetmeliği (Metin AEA İle İlgilidir)

TSE EC/2000/14:2001 01.01.2001

Motorlu Taşıtlar Açık Alanda Kullanılan Teçhizatın Çevresindeki Gürültü Emisyonu İle İlgili Üye Ülke Yasalarının Yakınlaştırılması Konusunda 8 Mayıs 2000 Tarihli ve 2000/14/AT Sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönetmeliği

TSE ECE R 40:2001 01.01.2001

Motordan Çıkan Gaz Kirleticilerin Emisyonu Konusunda Pozitif Ateşlemeli Motorla Donatılan Motosikletlerin Onayı İle İlgili Hükümler Düzeltme 4

TSE ECE R 47:2001 01.01.2001

Motorlu Taşıtlar - Motordan Kaynaklanan Gaz Kirleticilerin Emisyonu Konusunda Pozitif Ateşlemeli Motorla Donatılan Mopedlerin Onayı İle İlgili Hükümler

2002/51/EC 24.11.2005

MOTORLU TAŞITLAR - 97/24/EC YÖNETMELİĞİNİ DEĞİŞTİREN İKİ VEYA ÜÇ TEKERLEKLİ MOTOSİKLETLERDEN KAYNAKLANAN KİRLETİCİ EMİSYONLARININ SEVİYESİNİ AZALTMA KONUSUNDA AVRUPA PARLAMENTOSU VE KONSEYİ'NİN 19 TEMMUZ 2002 TARİHLİ VE 2002/51 SAYILI YÖNETMELİĞİ (Avrupa serbest alanı ile ilgili metin)

2002/80/EC 14.10.2005

MOTORLU TAŞITLAR MOTORLU TAŞITLARDAN ÇIKAN EMİSYONLARDAN KAYNAKLANAN HAVA KİRLİLİĞİNE KARŞI ALINACAK TEDBİRLERLE İLGİLİ 70/220/AT YÖNETMELİĞİNİ TEKNİK İLERLEMELERE UYARLAYAN 3 EKİM 2002 TARİHLİ VE 2002/80/AT SAYILI KOMİSYON YÖNETMELİĞİ

ECE R 49/A2:2005 9.12.2005

Motorlardan çıkan kirleticilerin emisyonları

ECE R 101:2005 30.9.2005

Motorlu taşıtlar-Yalnızca içten yanmalı bir motor veya hibrit(melez) elektrik güç dizini ile tahrik edilen otomobillerin karbondioksit emisyonunun ve yakıt tüketiminin ve/veya elektrik enerjisi tüketimi ve elektrik aralığının ölçümü konusunda otomobillerin ve sadece elektrik enerjisi tüketimi ve elektrik aralığının ölçümü bakımından elektrik güç dizini ile tahrik edilen M1 ve N1 kategorisi taşıtların onayı ile ilgili hükümler

TSE EEC 1999/100 01.01.2001

Motorlu Taşıtlar - Motorlu Taşıtların Karbondioksit Emisyonları Ve Yakıt Tüketimi İle İlgili 80/1268/AT Sayılı Komisyon Yönetmeliğini Teknik Gelişmelere Uyarlayan 15 Aralık 1999 Tarih Ve 1999/100/AT Sayılı Komisyon Yönetmeliği (Metin Avrupa Ekonomik Alanı İle İlgilidir).

2004/3/EC 29.03.2006

Motorlu taşıtlar-N1 kategorisi taşıtların karbon dioksit emisyonlarının ve yakıt tüketiminin ölçülmesi ile ilgili 80/1268/EEC ve 70/156/EEC Konsey yönetmeliklerini değiştiren 11 Şubat 2004 tarih ve 2004/3/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi yönetmeliği

2005/13/EC 06.03.2006

Motorlu Taşıtlar - Tarım veya orman traktörlerini tahrik etmek için tasarlanan motorlardan çıkan gaz ve parçacık hâlindeki kirleticilerin emisyonu ile ilgili 2000/25/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönetmeliğini ve tarım veya orman traktörlerinin tip onayı ile ilgili 2003/37/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi yönetmeliğinin Ek I'ini değiştiren 21 Şubat 2005 tarih ve 2005/13/EC sayılı Komisyon Yönetmeliği

2005/21/EC 07.03.2006

TAŞITLARDA KULLANILAN DİZEL MOTORLARDAN ÇIKAN KİRLETİCİ EMİSYONLARINA KARŞI ALINACAK ÖNLEMLERLE İLGİLİ, ÜYE ÜLKELERİN KANUNLARININ YAKINLAŞTIRILMASINA DAİR 72/306/EEC SAYILI KONSEY YÖNETMELİĞİNİ TEKNİK İLERLEMELER UYARLAYAN

2005/55/EC 25.05.2007

Motorlu taşıtlar - Taşıtlarda kullanılan sıkıştırma ateşlemeli motorlardan yayılan gaz ve parçacık hâlindeki kirleticilerin emisyonlarına ve taşıtlarda kullanılan doğalgaz veya sıvılaştırılmış petrol gazı ile çalışan pozitif ateşlemeli motorlardan yayılan gaz hâlindeki kirleticilerin emisyonlarına karşı alınacak tedbirlerle ilgili üye ülkelerin yasalarının yakınlaştırılması konusunda 28 Eylül 2005 tarih ve 2005/55/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konseyi Yönetmeliği (2006/51/EC, 2005/78/EC ve 2006/81/EC Yönetmelikleri ile değişik)

TS 13231 21.12.2006

İş yerleri - Sabit egzoz emisyonu ölçüm istasyonları için kurallar

TS ISO 14064-1 05.06.2007

Sera gazları - Bölüm 1: Sera gazı emisyonlarının ve uzaklaştırmalarının kuruluş seviyesinde hesaplanmasına ve rapor edilmesine dair kılavuz ve özellikler

TS ISO 14064-2 05.06.2007

Sera gazları - Bölüm 2: Sera gazı emisyon azaltmalarının veya uzaklaştırma iyileştirmelerinin hesaplanma, izlenme ve rapor edilme faaliyetleri için kılavuz ve özellikler

TS ISO 14064-1 12.10.2006

Sera gazları – Bölüm 1 : Sera gazlarının emisyon ve tutulma miktarlarının tespiti ve bildirilmesi için kuruluş seviyesinde kılavuz ve özellikler

TS ISO 14064-2 12.10.2006

Sera gazları – Bölüm 2 : Sera gazlarının emisyonlarındaki azaltma miktarının ve tutulmalarındaki iyileşmenin proje seviyesinde tespiti, izlenmesi ve bildirilmesi için kılavuz ve özellikler

ECE R 96:2006 10.01.2008

Motorlu taşıtlar - Motordan kaynaklanan kirleticilerin emisyonları konusunda tarım ve orman traktörleri ile yol dışı hareketli makinalara takılan sıkıştırma ateşlemeli motorların onayı ile ilgili hükümler Revizyon 1

EC /715/2007 29.12.2008

Hafif yolcu ve ticari taşıtlardan çıkan emisyonlar (Euro 5 ve Euro 6) ve taşıt tamir ve bakım bilgilerine erişim konusunda motorlu taşıtların tip onayına ilişkin 20 Haziran 2007 Tarihli Avrupa Parlamentosu ve Konseyinin (EC) 715/2007 sayılı Regülasyonu

TS 13352 28.02.2008

Petrol ürünleri – Artık fuel oil – Alüminyum, silisyum, vanadyum, nikel, demir, sodyum, kalsiyum, çinko ve fosfor tayini – İndüktif olarak eşleşmiş plazmalı atomik emisyon spektrometri (ICP-AES) yöntemi

TS 13351 28.02.2008

Petrol ürünleri – Kullanılmış yağlama yağları ve baz yağlar – Katkı elementleri, aşınma metalleri ve kirleticilerin tayini – İndüktif olarak eşleşmiş plazmalı atomik emisyon spektrometri (ICP-AES) yöntemi

TS EN 15267-3 9.04.2009

Hava kalitesi - Otomatik ölçme sistemlerinin belgelendirilmesi - Emisyonları izlemede kullanılan otomatik ölçme sistemleri için performans kriterleri ve deney işlemleri

TS EN 15461 9.04.2009

Demiryolu uygulamaları - Gürültü emisyonu - Gürültü ölçme ile geçiş için hat bölümlerinin dinamik özelliklerinin karakterize edilmesi

İstanbul'u Yönetenler

Mayors of İstanbul Municipality

Bu bölümde geçmişten günümüze kent ve İETT yöneticileri dönemlerine göre sıralanmakta, devlet yönetimiyle kent ve İETT yöneticileri ilişkilendirilmektedir.

Osmanlı Dönemi

Ottoman's Period

ŞEHREMİNİ

- [Pepe Salih Paşa](#) (13 Temmuz 1855 - 4 Kasım 1855)
[Hacı Hüsam Efendi](#) (3 Kasım 1855 - 23 Şubat 1856)
[Osman Raşid Paşa](#) (24 Şubat 1856 - 18 Haziran 1858)
[Hüseyin Bey](#) (19 Haziran 1858 - 1 Mayıs 1860)
[Ahmed Şükrü Bey](#) (12 Mayıs 1860 - 14 Nisan 1862)
[Hacı Ahmed Efendi](#) (22 Nisan 1862 - 22 Haziran 1862)
[Hüseyin Bey](#) (22 Haziran 1862 - 16 Mart 1868)
[Server Paşa](#) (7 Mart 1868 - 6 Temmuz 1870)
[Haydar Efendi](#) (18 Temmuz 1870 - 30 Ağustos 1872)
[Ali Rıza Bey](#) (21 Eylül 1872 - 10 Mayıs 1873)
[Besim Bey](#) (12 Mayıs 1873 - 23 Ağustos 1873)
[Ali Paşa](#) (23 Ağustos 1873 - 12 Temmuz 1874)
[Hekim İsmail Paşa](#) (15 Temmuz 1874 - 1 Ekim 1874)
[Fevzi Bey](#) (2 Ekim 1874 - 30 Ekim 1874)
[Hekim İsmail Paşa](#) (30 Ekim 1874 - 24 Mart 1875)
[Sevket Bey](#) (25 Mart 1875 - 24 Mayıs 1875)
[Ali Kabuli Paşa](#) (30 Mayıs 1875 - 19 Temmuz 1875)
[Cenanizade Mehmed Kadri Paşa](#) (19 Temmuz 1875 - 10 Eylül 1875)
[Halet Paşa](#) (10 Eylül 1875 - 22 Aralık 1875)
[Cenanizade Mehmed Kadri Paşa](#) (24 Aralık 1875 - 28 Kasım 1876)
[Refik Bey](#) (28 Kasım 1876 - 14 Kasım 1878)
[Galib Paşa](#) (20 Kasım 1878 - 28 Mart 1879)
[Ahmet Rasim Paşa](#) (30 Mart 1879 - 20 Nisan 1879)
[Reşid Paşa](#) (20 Nisan 1879 - 5 Ağustos 1879)
[Rıza Paşa](#) (6 Ağustos 1879 - 29 Kasım 1879)
[Mehmed Arif Paşa](#) (30 Kasım 1879 - 2 Mart 1880)
[Rıza Paşa](#) (4 Mart 1880 - 30 Mart 1881)
[Mazhar Paşa](#) (2 Nisan 1881 - 21 Eylül 1890)
[Rıdvan Paşa](#) (22 Eylül 1890 - 10 Haziran 1906)
[Reşid Mümtaz Paşa](#) (14 Haziran 1906 - 18 Temmuz 1908)
[Rauf Paşa](#) (19 Temmuz 1908 - 27 Temmuz 1908)
[Ziver Bey](#) (28 Temmuz 1908 - 16 Mart 1909)
[Hazım Bey](#) (17 Mart 1909 - 13 Temmuz 1909)
[Halil Bey](#) (20 Temmuz 1909 - 6 Ocak 1910)
[Tevfik Bey](#) (8 Ocak 1910 - 19 Mayıs 1910)
[Subhi Bey](#) (25 Mayıs 1910 - 26 Temmuz 1911)
[Hüseyin Kazım Bey](#) (21 Temmuz 1911 - 27 Ağustos 1911)

[Tevfik Bey](#) (28 Ağustos 1911 - 18 Ağustos 1912)
[Cemil Topuzlu](#) (18 Ağustos 1912 - 7 Kasım 1914)
[İsmet Bey](#) (8 Kasım 1914 - 3 Şubat 1915)
[İsmail Canbulat](#) (4 Şubat 1915 - 29 Nisan 1915)
[Bedri Bey](#) (30 Nisan 1915 - 7 Temmuz 1917)
[Sezai Bey](#) (8 Temmuz 1917 - 17 Ağustos 1918)
[Cemil Topuzlu](#) (28 Ağustos 1918 - 15 Aralık 1918)
[Yusuf Ziya Bey](#) (18 Aralık 1918 - 4 Mayıs 1919)
[Cemil Topuzlu](#) (5 Mayıs 1919 - 28 Şubat 1920)
[Hayreddin Bey](#) (2 Mart 1920 - 17 Nisan 1920)
[Salim Paşa](#) (18 Nisan 1920 - 2 Aralık 1920)
[Yusuf Razi Bey](#) (5 Aralık 1920 - 23 Şubat 1921)
[Mehmed Ali Bey](#) (24 Şubat 1921 - 5 Temmuz 1921)
[Celal Bey](#) (7 Temmuz 1921 - 4 Mart 1922)
[Ziya Bey](#) (5 Mart 1922 - 13 Nisan 1923)

Cumhuriyet Dönemi **Republic's Period**

VALİ VE BELEDİYE BAŞKANLARI

[Ali Haydar Yuluğ](#) - (15 Nisan 1923 - 8 Haziran 1924)
[Emin Erkul](#) - (8 Haziran 1924 - 12 Ekim 1928)
[Muhittin Üstündağ](#) - (14 Ekim 1928 - 4 Aralık 1938)
[Lütfi Kırdar](#) - (8 Aralık 1938 - 16 Ekim 1949)
[Fahrettin Kerim Gökay](#) - (24 Ekim 1949 - 26 Ekim 1957)
[Kemal Hadımlı](#) - (12 Temmuz 1957 - 5 Ekim 1957) *
[Mümtaz Tarhan](#) - (29 Kasım 1957 - 11 Mayıs 1958)
[Ethem Yetkiner](#) - (14 Mayıs 1958 - 24 Aralık 1958)
[Kemal Aygün](#) - (25 Aralık 1958 - 27 Mayıs 1960)

BELEDİYE BAŞKANLARI

[Refik Tulga](#) - (27 Mayıs 1960 - 14 Haziran 1960)
[Sefik Erensü](#) - (14 Haziran 1960 - 24 Eylül 1960)
[Refik Tulga](#) - (24 Eylül 1960 - 26 Şubat 1962)
[Turan Ertuğ](#) - (27 Şubat 1962 - 16 Mart 1962)
[Kadri İlkay](#) - (17 Mart 1962 - 30 Ocak 1963, vekaleten)
[Kamuran Görgün](#) - (8 Haziran 1962 - 22 Haziran 1962)
[Niyazi Akı](#) - (31 Ocak 1963 - 28 Şubat 1963, vekaleten)
[Necdet Uğur](#) - (28 Şubat 1963 - 9 Aralık 1963)
[Haşim İşcan](#) - (10 Aralık 1963 - 11 Mart 1968)
[Faruk Ilgaz](#) - (12 Mart 1968 - 6 Haziran 1968, vekaleten)
[Fahri Atabey](#) - (8 Haziran 1968 - 9 Aralık 1973)
[Ahmet İsvan](#) - (14 Aralık 1973 - 11 Aralık 1977)

[Aytekin Kotil](#) - (14 Aralık 1977 - 12 Eylül 1980)
[İsmet Hakkı Akansel](#) - (12 Eylül 1980 - 30 Ağustos 1981, *atama*)
[Ecmel Kutay](#) - (30 Ağustos 1981 - 24 Eylül 1982, *atama*)

BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANLARI

[Abdullah Tırtıl](#) - (24 Eylül 1982 - 26 Mart 1984, *atama*)
[Bedrettin Dalan](#) - (26 Mart 1984 - 28 Mart 1989)
[Nurettin Sözen](#) - (28 Mart 1989 - 27 Mart 1994)
[Recep Tavcip Erdoğan](#) - (27 Mart 1994 - 6 Kasım 1998)
[Ali Müfit Gürtuna](#) - (12 Kasım 1998 - 1 Nisan 2004)
[Kadir Topbaş](#) - (1 Nisan 2004 -)

İSTANBUL VALİLERİ

Esat Bey (7 Ekim 1922 – 4 Nisan 1923)
Ali Haydar Bey (1 Haziran 1923 - 3 Haziran 1924)
Raşit Bey (15 Haziran 1924 - 24 Eylül 1924)
Süleyman sami Bey (17 Kasım 1924 - 11 Temmuz 1928)
Mithat Bey (24 Aralık 1927 - 11 Temmuz 1928)
Muhittin Üstündağ (14 Temmuz 1928 - 14 Aralık 1938)
Lütfü Kırdar, Dr. (8 Aralık 1938 - 24 Ekim 1949)
Fahrettin Kerim Gökay, Ord. Prof. Dr. (24 Ekim 1949 - 25 Aralık 1957)
Mümtaz Tarhan (25 Ekim 1957 - 17 Mayıs 1958)
Ethem Yetkiner (17 Mayıs 1958 - 17 Mayıs 1960)
Refik Tulga, General (27 Mayıs 1960 - 26 Şubat 1962)
Niyazi Akı (6 Mart 1962 - 20 Ocak 1966)
Vefa Poyraz (18 Ocak 1966 - 20 Haziran 1973)
Namık Kemal Şentürk (26 Haziran 1973 - 25 Ekim 1977)
İhsan Tekin (7 Şubat 1978 - 9 Nisan 1979)
Orhan Alaettin Erbuğ (29 Mayıs 1979 - 6 Aralık 1979)
Nevzat Ayaz (7 Aralık 1979 - 18 Ocak 1988)
Cahit Bayar (18 Ocak 1988 - 19 Ağustos 1991)
Hayri Kozakçıoğlu (19 Ağustos 1991 - 1 Aralık 1995)
Rıdvan Yenişen (4 Kasım 1995 - 24 Temmuz 1997)
Kutlu Aktaş (24 Temmuz 1997 - 4 Ağustos 1998)
Erol Çakır (4 Ağustos 1997 - 17 Şubat 2003)
Muammer Güler (17 Şubat 2003 - 31 Mayıs 2010)
Hüseyin Avni Mutlu (31 Mayıs 2010-)

İETT'yi Yönetenler

General Managers of IETT

HANSSENS, *Tramvay Şirketi'nin Genel Müdürü (1917 –1938)*
GINDORF *Tünel Şirketi Genel Müdürü (1917 – 1938)*
Kadri MUSLUOĞLU (1938 – 1939)
Nazım TAYFUR, *Y. Müh. 1940 – 1940*
Prof. Hulki EREN, *Prof. (1940 - 1946)*
İbrahim Kemal BAYBURA (1946 – 1951)
Sürhay CEVANŞİR, *Y. Müh. (1951 – 1951)*
Kamuran GÖRGÜN, *Prof. (1951 - 1959)*
Y. Mimar Sedat ERKOĞLU, *Y. Mim. (1959 - 1960)*
Orhan İLTER (1960 - 1966)
Mehmet Saffet GÜRTAV (1966 - 1977)
Gültekin TÜRKOĞLU, *Y. Müh. (1977 – 1978)*
Suat KUMBASAR (1978 - 1980)
A. Suat ARIK (1980 - 1984)
Faruk Bozkurt DOĞAN (1984 - 1988)
Bilgin SOYER (1988 - 1990)
Vural AKARÇAY, *Prof. (1990 - 1992)*
Samim ÖZTEK (1992 - 1994)
Muammer KANTARCI, *Dr. (1994 – 1997)*
Raif YETİM (1997 - 1999)
Nevzat PAKDİL (1999 - 2001)
Rıdvan ASLAN (2001 - 2004)
Muammer KANTARCI, *Dr. (2004 - 2005)*
Mehmet ÖZTÜRK (2005 - 2009)
Baraçlı, Hayri, *Dr. (2009-)*

1855'den Günümüze İstanbul Yöneticileri Zaman Tablosu

YIL	OSMANLI PADIŞAHI TC CUMHURBAŞKANI	T.C BAŞBAKANI	İSTANBUL VALİSİ	ŞEHREMANETİ BELEDİYE BAŞKANI BÜYÜKŞEHİR BELEDİYE BAŞKANI	İETT GENEL MÜDÜRÜ
1855	I. Abdülmecit			Pepe Salih Paşa	
1856				Hacı Hüsam Efendi	
1857				Osman Raşid Paşa	
1858				Hüseyin Bey	
1859				Ahmet Şükrü Bey	
1860				Hacı Ahmet Efendi	
1861				Server Paşa	
1862				Haydar Efendi	
1863					
1864					
1865	I. Abdülaziz				
1866					
1867					
1868					
1869					
1870					
1871					
1872					

				Ali Rıza Bey
1873				Besim Bey
				Ali Paşa
1874				Hekim İsmail Paşa
				Fevzi Bey
				Hekim İsmail Paşa
1875				Şevket Bey
				Ali Kabuli Bey
				C.Mehmet Kadri Paşa
1876	V. Murat			
1877				Refik Bey
1878				
				Galib Paşa
				Ahmet Rasim Paşa
1879				Reşid Paşa
				Rıza Paşa
				Mehmet Arif Paşa
1880				
				Rıza Paşa
1881				
1882				
1883				
1884				
1885				
1886				Mazhar Paşa
1887				
1888				
1889				
1890	II. Abdülhamit			Rıdvan Paşa

1891					
1892					
1893					
1894					
1895					
1896					
1897					
1898					
1899					
1900					
1901					
1902					
1903					
1904					
1905					
1906					
1907				Reşid Mümtaz Paşa	
1908				Rauf Paşa	
				Ziver Bey	
1909				Hazım Bey	
				Halil Bey	
1910				Tevfik Bey	
				Subhi Bey	
1911				Hüseyin Kazım Bey	
				Tevfik Bey	
1912	Mehmed V. Reşat				
1913				Cemil Topuzlu	
1914				İsmet Bey	
1915				İsmail Canbulat	
1916				Bedri Bey	
1917					

				Sezai Bey	Hanssen/Gindorf
1918	Mehmet VI. Vahidettin			Cemil Topuzlu	
				Yusuf Ziya Bey	
1919				Cemil Topuzlu	
				Hayreddin Bey	
1920				Salim Paşa	
				Yusuf Razi Bey	
1921				Mehmet Ali Bey	
				Celal Bey	
1922			Esat Bey	Ziya Bey	
1923	Mustafa Kemal Atatürk				
		İsmet İnönü	Ali Haydar Yuluğ		
1924					
1925		Ali Fethi Okyar	Emin Erkul		
1926					
1927					
1928					
1929		İsmet İnönü	Muhittin Üstündağ		
1930					
1931					
1932					
1933					
1934					
1935					
1936					
1937		Celal Bayar			
1938					
	İsmet İnönü		Lütfi Kırdar	Kadri Musluoğlu	
1939		Refik Saydam		Nazım Tayfur	
1940					

1941				
1942				
1943				
1944		Şükrü Saracoğlu		Hulki Eren
1945				
1946				
1947		Recep Peker		
1948				
1949		Hasan Saka		İbrahim K. Baybura
1950				
1951			Fahrettin Kerim Gökay	Sürhay Cevanşir
1952				
1953				
1954				
1955				
1956				
1957	Celal Bayar	Adnan Menderes	Kemal Hadımlı	Kamuran Görgün
1958			Mümtaz Tarhan	
			Ethem Yetkiner	
1959			Kemal Aygün	Sedat Erkoğlu
1960			Refik Tulga	
			Şefik Erensü	Orhan İlter
1961	Cemal Gürsel	Cemal Gürsel	Refik Tulga	

1962		İsmet İnönü	Niyazi Akı	Turan Ertuğ	
				Kadri İlkay	
				Kamuran Görgün	
1963		Kadri İlkay	Niyazi Akı		
1964			Necdet Uğur		
1965					
1966	Cevdet Sunay	Suat Hayri Ürgüplü	Vefa Poyraz	Haşim İşcan	
1967					
1968					
1969				Faruk Ilgaz	
1970				Fahri Atabey	
1971		Süleyman Demirel			
1971	Cevdet Sunay	Nihat Erim	Vefa Poyraz		
1972					
1973					
1974		Bülent Ecevit			
1975	Fahri Korütürk	Süleyman Demirel	Namık Kemal Şentürk	Ahmet İsvan	
1976					
1977					
1978			İhsan Tekin	Gültekin Türkoğlu	
1979			Orhan A. Erbuğ	Aytekin Kotil	
1980	Kenan Evren		Nevzat Ayaz		
					Suat Kumbasar
					A. Suat Arık

				İsmel Hakkı Akansel	
1981				Ecmel Kutay	
1982					
1983				Abdullah Tırtıl	
1984					
1985					
1986		Turgut Özal		Bedrettin Dalan	F. Bozkurt Doğan
1987					
1988					
1989			Cahit Bayar		Bilgin Soyer
1990		Yıldırım Akbulut			
1991	Turgut Özal				Vural Akarçay
1992		Süleyman Demirel		Nurettin Sözen	
1993			Hayri Kozakçioğlu		Samim Öztekin
1994					
1995	Süleyman Demirel	Tansu Çiller		Recep Tayyip Erdoğan	Muammer Kantarcı
1996		Necmettin Erbakan	Rıdvan Yenişen		
1997		Mesut Yılmaz	Kutlu Aktaş		

1998					Raif Yetim
1999					
2000		Bülent Ecevit	Erol Çakır		Nevzat Pakdil
2001	Ahmet Necdet Sezer			Ali Müfit Görtuna	
2002					
2003		Abdullah Gül			Rıdvan Aslan
2004					
2005					Muammer Kantarcı
2006			Muammer Güler		
2007					Mehmet Öztürk
2008		Recep Tayyip Erdoğan		Kadir Topbaş	
2009					
2010	Abdullah Gül		Hüseyin Avni Mutlu		Hayri Baraçlı
2011					

Merkezi Yönetim Yetkileri
Government Authority

KENTİÇİ ULAŞIMLA İLGİLİ HÜKÜMET KURUMLARININ GÖREV
ALANLARI

(Kaynak: VIII.Kalkınma Planı Alt Komisyon Raporu, 2001)

Yetki Konusu	DPT	Hazine Müsteşarlığı	TSE	Ulaştırma Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı	Çevre Bakanlığı
Ulusal politika belirlenmesi ve standart saptama	X		X	X	X			X
Yatırım ve programlama	X			X	X			
İç/Dış finansman	X	X					X	
İşletme				X				
Yapım ve bakım				X	X			
Belediye gelirleri	X	X				X	X	
Trafik güvenliği						X		
Denetim				X	X	X		X